

INTEGRAAL MASTERPLAN SLOT LOEVESTEIN EN MUNNIKENLAND

TOEKOMSTBESTENDIG BUITENGEWOON NATUURLIJK EN CULTUREEL ERFGOED

“SLOT
LOEVESTEIN: EEN
FANTASTISCHE PLEK
MET EEN RELEVANT
VERHAAL”

INHOUDSOPGAVE

DE INHOUD van HET MASTERPLAN

10

H1. Een rijke ontstaansgeschiedenis
Onderdeel van de Oude en Nieuwe
Hollandse Waterlinie

16

H2. Het DNA van Slot Loevestein
De rijke historie van Slot
Loevestein en het Munnikenland

20

H3. Het concept en het plan
Het nieuwe museumconcept
is een reis door drie werelden

26

H4. Transformatie en nieuwbouw
De faciliteiten in balans met
de voorzieningen

36

H5. Bezoekers en gebruik
We maken het gebied beleefbaar
voor een grotere doelgroep

40

H6. Mobiliteit
Een betere bereikbaarheid
en verkeersveiligheid

44

H7. Businesscase en financiën
De haalbaarheidstoets voor
het totaalplan

49

H8. Governance
De huidige situatie en onze wensen
voor de toekomst

52

H9. Ruimtelijke ordening en milieu
Behoud door ontwikkeling

56

Planning en vervolgstappen
Gezamenlijk toewerken naar
het eindresultaat

EN VERDER

Voorwoord	5
Introductie: nut en noodzaak	6
Leeswijzer	9
Nawoord	59
Betrokken organisaties en personen	60
Bijlagen en voetnoten	63

Museum

 Vesting Slot Loevestein
Geregistreerd erfgoed

 Nieuwe Hollandse Waterlinie

 Batterij Brakel Rijksmonument en
overwinteringsplaats vleermuizen

 Archeologische waarden

 Poldermolen Rijksmonument

 Amerikaanse windmolen
Rijksmonument

 Trebuchet

 Voormalig locatie klooster Munnikenhof
Geregistreerd archeologisch monumen

 Oude hoofdwaterkering

 Museumfunctie

Mobiliteit

 Autoverkeer

 Parkeervoorziening

 Toeristisch overstappunt

 OV Hub

 Nieuwe entree

 Riviercruisevaart

 Versterken riviervaart

 Vaarverbinding

 Ticketverkoop

 Overnachtingsvoorziening

Natuur

 Wandelen

 Fietsen

 Aanleg/omleg
nieuw wandelpad

 Aanleg/omleg
nieuw fietspad

Kijk op pagina 18
voor een grotere
versie van deze kaart

Credits: OKRA

4 | Masterplan Slot Loevestein en Munnikenland

VOORWOORD

MASTERPLAN Slot Loevestein en Munnikenland

Met veel enthousiasme en trots presenteren we, Rijksmuseum Slot Loevestein en partners, het Masterplan voor dit gebied. Een fantastische plek met een zeer relevant verhaal en een enorme potentie, waar de rijke historie nog zichtbaar én voelbaar aanwezig is in de unieke landschappelijke setting van het Munnikenland.

Rijksmuseum Slot Loevestein is één van de bekendste kastelen van Nederland, vooral vanwege de ontsnapping van Hugo de Groot met behulp van een boekenkist tijdens de Gouden Eeuw, toen het slot dienstdeed als staatsgevangenis. Maar Slot Loevestein en het omringende Munnikenland hebben nog veel meer te bieden. Wist je bijvoorbeeld dat in de Tweede Wereldoorlog hier de collectie van een aantal musea en een groot deel van het Nationaal Archief werden bewaard? En dat het Munnikenland niet alleen een onmisbare voedselbron is voor zeldzame flora & fauna, door de samenvloeiing van twee rivieren, de Waal en de Maas, maar ook een (militair)historisch een belangrijke betekenis heeft? Op deze plek komen bijzondere historische verhalen en authentieke Nederlandse natuur samen: een waardevolle totaalbeleving, uniek in Nederland. Een plek die er om vraagt om verder ontdekt te worden door

een breed publiek. Om deze potentie meer zichtbaar te maken en te benutten, hebben we met verschillende experts uit uiteenlopende vakgebieden, zoals architecten, landschapsarchitecten en ingenieurs, een Masterplan voor het hele gebied ontwikkeld. We zijn zorgvuldig te werk gegaan en hebben ambities, onderzoeken, beleid en visies van onze partners over de afgelopen jaren als uitgangspunt genomen om zo tot één integraal toekomstbestendig plan te komen. We versterken en ontplooiën de vesting en het Munnikenland als een totaalervaring van cultuurhistorie én dynamisch natuurgebied.

Met dit Masterplan schetsen we een ruimtelijk eindbeeld met betrekking tot landschap, gebouwen en programmering voor de toekomst. Hiermee concretiseren we onze gesprekken met onze stakeholders,

enthousiasmeren potentiële financiers en schetsen een beeld voor toekomstige bezoekers. Het vormt tevens de basis voor verdere afspraken met onze directe partners, om gezamenlijk toe te werken naar een bloeiende toekomst voor Slot Loevestein en Munnikenland als nationaal icoon in dit wereldwijd unieke rivierenlandschap en werelderfgoed.

We wensen jullie veel plezier met het lezen van dit plan en kijken er naar uit om in goede samenwerking gezamenlijk de toekomst vorm te geven.

Namens alle betrokkenen,

**Ed Dumrese, Directeur/bestuurder
Rijksmuseum Slot Loevestein, 2024**

“MET VEEL
ENTHOUSIASME
EN TROTS
PRESENTEREN WE
HET MASTERPLAN
VOOR DIT GEBIED.”

Alle stukken waar
naar wordt verwezen
in dit masterplan zijn
bijlagen die op aan-
vraag beschikbaar zijn.
De bijlagenlijst en de
voetnoten zijn terug te
vinden op pagina 63

Masterplan Slot Loevestein en Munnikenland | 5

INTRODUCTIE

NUT en NOODZAAK

Slot Loevestein, het omringende Munnikenland en de twee rivieren vormen een geweldig ensemble: nergens in Nederland vind je zo'n unieke combinatie van waardevol natuurgebied en bijzonder (militair) erfgoed. Hiermee hebben we een ongeslepen diamant in handen. Maar het vergankelijke erfgoed en de kwetsbare natuur vormen ook een opdracht. Om ervoor te zorgen dat Slot Loevestein en het Munnikenland behouden én beleefbaar blijven voor volgende generaties, is er **nu** actie nodig. Wat deze actie inhoudt, beschrijven we in dit Masterplan.

Huidige situatie: versnipperd gebruik

Loevestein dreigde een aantal jaar geleden de museale status kwijt te raken, doordat de balans tussen museale en commerciële activiteiten niet in evenwicht was. Deze commerciële activiteiten zijn hard nodig om Loevestein financieel gezond te houden.

Op dit moment is het slot niet alleen rijksmuseum en (inter)nationaal erfgoed, maar ook trouw- en vergaderlocatie, evenementenlocatie, bed & breakfast en nog meer. We hebben gemerkt dat dit versnipperde aanbod van functies om verschillende redenen niet (meer) werkt en dat de huidige situatie niet

toekomstbestendig is: personeel is dagelijks bezig om ruimtes om te bouwen van de ene naar de andere functie en museumbezoekers komen bijvoorbeeld genodigden van zakelijke activiteiten tegen. Hierdoor is het voor de bezoeker niet duidelijk wat de identiteit van Slot Loevestein is.

Sinds 2019 heeft Slot Loevestein bewust gekozen voor een museale koers gericht op vrede, vrijheid en recht en activiteiten die hierbij passen. Loevestein werkt sindsdien systematisch aan de samenhang van de maatschappelijke relevante thema's van nu en de historie van het Munnikenland

en Slot Loevestein. Dat betekent dat de commerciële activiteiten, die nodig blijven voor de zelfredzaamheid van Loevestein, niet meer in het slot zelf plaatsvinden maar elders binnen de vesting. Het heeft ervoor gezorgd dat Loevestein sinds 2019 opgenomen is in de Erfgoedwet en één van de 29 rijksmusea is.

Tegelijkertijd dreigen er in het Munnikenland en in de omgeving allerlei ontwikkelingen de integriteit van het gebied en de exploitatie van Slot Loevestein te beperken

Toekomst: focus op museumfunctie

Om Slot Loevestein voor toekomstige generaties te behouden, en haar bijzondere verhaal te blijven vertellen, is het van belang om focus aan te brengen in haar functie. Daarom is het belangrijkste uitgangspunt van dit Masterplan de museumfunctie² van Slot Loevestein en het Munnikenland waarbinnen beide samen één verhaal vormen. Het verhaal van het slot gaat namelijk verder dan het intellectuele erfgoed van Hugo de Groot. Het gaat over actuele thema's, zoals (on)vrijheid, (in)tolerantie, verdraagzaamheid, kolonialisme, oorlog, vrijhandel en moraliteit.

We willen dan ook een hoogwaardige bezoekersbeleving creëren waarbij we de geschiedenis en de huidige betekenis van het slot en het omliggend natuurgebied veel beter tot zijn recht laten komen. Hiervoor is **een ingrijpende museale herinrichting én de ontwikkeling van het Munnikenland** noodzakelijk. Dit houdt o.a. in: een nieuwe vaste tentoonstelling, ca. twee tijdelijke tentoonstellingen per jaar, een uitgebreider educatieprogramma en een publieksprogrammering. We zorgen ervoor dat dit hele gebied met de vesting en het middeleeuwse slot uitgroeit tot een rijksmuseum van formaat waar we nog generaties lang van kunnen genieten en geïnspireerd raken. Van jonge educatiebezoekers tot toeristen en dagjesmensen. Zo zorgen we voor een duurzame toekomst voor Rijksmuseum Slot Loevestein en het omliggende natuurgebied. Om het in de woorden van de RCE te zeggen:

We geven onze toekomst een verleden en ons verleden een toekomst.

Rendabele businesscase

We ambiëren om over tien jaar minimaal 300.000 bezoekers in het gebied te kunnen ontvangen die in aanraking komen met het Munnikenland en Slot Loevestein. Voor een rendabele transformatie en museale herinrichting is dit een goed streefgetal gebleken³. Hierin zijn ook bezoekers uit zakelijke en particuliere verhuur meegenomen. Om de focus op de authentieke ervaring van de natuur en het museum te behouden en te versterken, is aan de ene kant een integrale benadering en duidelijke klantreis per doelgroep nodig en tegelijkertijd scheiding van de functies. Daarom worden functies eenduidig gedefinieerd, gescheiden en in een onderling logisch verband gebracht. Zo wordt bijvoorbeeld een duidelijk hoofdentree van het gebied gecreëerd en worden de verhuurfuncties naar nieuwe locaties buiten de museumrouting verlegd. Het museum (de vesting met het slot) wordt niet in isolatie maar juist in samenhang met zijn omgeving in ruimte en tijd gezien. Je begrijpt Loevestein alleen wanneer je ook het landschap, de topografie, de geologie en de cultuurhistorie in samenhang kunt zien.

De tijd is rijp

Al jarenlang is voorgesorteerd om deze stap te kunnen zetten. Na oplevering van het ingrijpende en grootschalige 'Ruimte voor de Rivier-project' en vele vervolgonderzoeken is nu het momentum om de beleidsdoelen van de verschillende gemeenten, provincies en

uitvoerende overheden in samenhang met de ontwikkeling van Loevestein te realiseren. Dat wordt nog eens versterkt door de opname van Slot Loevestein in de Erfgoedwet en de toekenning van de UNESCO-status.

Hoe we deze transformatie van het slot, de vesting en het omliggende land naar een hoogwaardig museale ervaring vormgeven, beschrijven we in dit Masterplan. Met een team van experts vanuit verschillende vakgebieden, o.a. ingenieurs, landschaps-architecten, architecten en erfgoedspecialisten⁴ hebben we hard gewerkt aan het concreet maken van deze doorontwikkeling.

Studio Louter, content designstudio voor musea, heeft in opdracht van en in nauwe samenwerking met Slot Loevestein begin 2023 een duidelijk concept met drie sferen opgeleverd om het verhaal van Slot Loevestein en het Munnikenland scherp te formuleren en te positioneren. Alle onderdelen zijn conceptueel onderzocht en uitgewerkt tot een robuuste en toekomstbestendige totaalbeleving.

De tijd is rijp en de noodzaak duidelijk: zonder de uitvoering van dit Masterplan zijn Loevestein en het Munnikenland kwetsbaar en beschikt Loevestein niet over een duurzaam toekomstmodel. Dit gebied met al zijn kansen moet ontgonnen worden. Het grootste risico is deze kans te missen, de grootste fout is niets doen. Met steun voor dit Masterplan kunnen we het samen waarmaken!

Voorafgaande onderzoeken

- 2019** Ambitiestuk 2030 (Slot Loevestein)
- 2020** '20-puntenplan voor 2020' (Slot Loevestein)
- 2020** Beleidsplan 2021-2024 (Slot Loevestein)
- 2020** Stakeholderanalyse – (Witteveen+Bos)
- 2020** Bomenbeheerplan Slot Loevestein (Bosland Adviesbureau)
- 2020** Haalbaarheidsstudie (Witteveen+Bos, Eelerwoude, TPAHGA en Loevestein)
- 2021** Toeristische verkenning van de markt [B2B] (Sybesma Travel Consulting)
- 2021/2022** Cultuurhistorische toets [HIA en CHER] (Land ID, in samenwerking met TPAHGA en BOEi)
- 2022** Mobiliteitsonderzoek (Aqualiner/Blue Amigo)
- 2022** Archeologische onderzoek - Archeologische Werkgroep Loevesteyn
- 2022** Klimatiseringsonderzoek (Volantis)
- 2022** Programma van Eisen voor bezoekerscentra (Crescenta, TPAGHA, BOEi)
- 2022/2023** Museumconcept Slot Loevestein en Munnikenland (Studio Louter)
- 2023** Gebiedsbiografie (Gelders Genootschap)
- 2024** Business Case Museale Herinrichting (Nils van Keulen)
- 2024** Businesscase voor het totale Munnikenland (BOEi)

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 beslaat de geschiedenis van Slot Loevestein en Munnikenland en de ontwikkeling die dit prachtige landschap door de eeuwen heen heeft doorgemaakt. In hoofdstuk 2 beargumenteren we hoe we deze geschiedenis als uitgangspunt gebruiken voor de toekomstige invulling, met behulp van kernkwaliteiten en kernwaarden. Vervolgens beschrijven we het toekomstige concept en de uitwerking van het beoogde plan vanaf hoofdstukken 3 tot en met 6. Hoofdstukken 7 en 8 geven een beeld over de haalbaarheid van het Masterplan in het kader van financiën en governance. De laatste hoofdstukken zoomen we verder in op planologische aspecten, de ruimtelijke ontwikkeling in een groter perspectief en de stappen die er nodig zijn om het Masterplan te verwezenlijken.

HOOFDSTUK 1

EEN RIJKE ontstaansgeschiedenis

Slot Loevestein met het Munnikenland is onderdeel van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie (de laatste benoemd tot UNESCO Werelderfgoed in 2021) en maakt onderdeel uit van de Vestingdriehoek, bestaande uit het gebied van de Vestingsteden Gorinchem, Woudrichem en Hanzestad Zaltbommel, met daartegenover Fort Vuren. Ook behoort het slot tot de Kring van Rijksmusea, het netwerk Topkastelen en tot de Stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen.

Bij Loevestein komen niet alleen de Oude en de Nieuwe Waterlinie samen (noord-zuid). Richting het westen is Loevestein de toegangspoort van de Nederlandse delta met de Biesbosch, Kinderdijk en de Drechtsteden tot aan Rotterdam en de Haringvliet.

Richting het oosten liggen verder de Mauritslinie en de Limes langs de Waal. Daarnaast zijn er ook veel ontwikkelingsplannen van de Provincie Gelderland en het Waterschap Rivierenland met alle aangrenzende gemeenten en zelfs met

Slot Loevestein en het omringende rivierenlandschap

‘Munnikenland’ hebben een unieke, veelomvattende

ontstaansgeschiedenis en hebben door de eeuwen heen veel

verandering doorgemaakt. Hierdoor heeft het gebied als geheel

zowel een enorme cultuurhistorische- als natuurwaarde.

Duitsland. Zo heeft de Provincie Gelderland bijvoorbeeld een samenwerkingsverband opgezet voor de Gelderse Rivieren (Panorama Gelderse Rivieren) dat in 2022 breed is ondertekend (door o.a. Waterschap Rivierenland en de Regio Rivierenland, een samenwerking van acht gemeenten, onderdeel van de Fruitdelta). Al deze ontwikkelingen hebben effect op het gebied en geven richting voor de toekomst.

Om de totstandkoming van dit bijzondere gebied te begrijpen én de hieruit voortkomen- de kwaliteiten te eren en te gebruiken in het

Masterplan, hebben we gedegen onderzoeken gedaan naar de historie van het slot, de vesting en het omringende landschap. In dit hoofdstuk worden de kernpunten van het onderzoek beschreven.

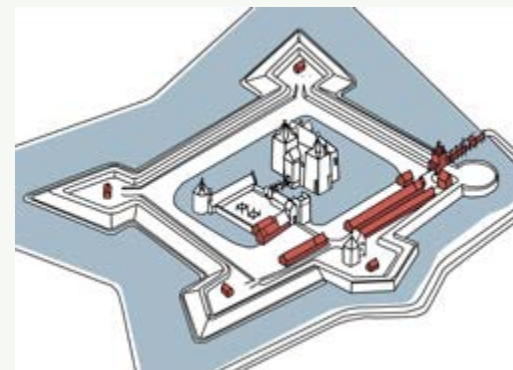
1.1 Cultuurhistorie

Slot Loevestein

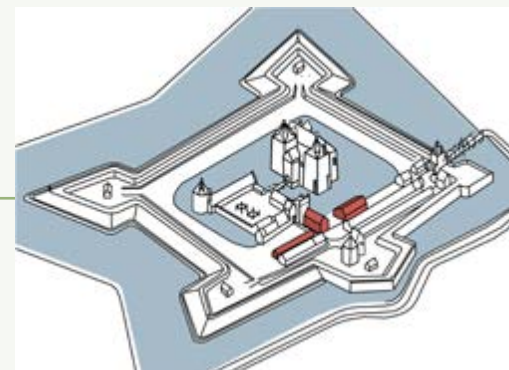
Slot Loevestein ligt op een bijzondere en strategische plek in het oer-Hollandse rivierenlandschap waar de Afgedamde Maas en de Waal samenkomen. Precies op deze plek liet ridder Dirc Loef van Horne in 1358 zijn

kasteel bouwen, die het gebruikte als woonhuis. Na hem kwam het slot in handen van de graaf van Holland en werd het, toen al, gebruikt als verdedigingswerk tegen andere feodale heren.

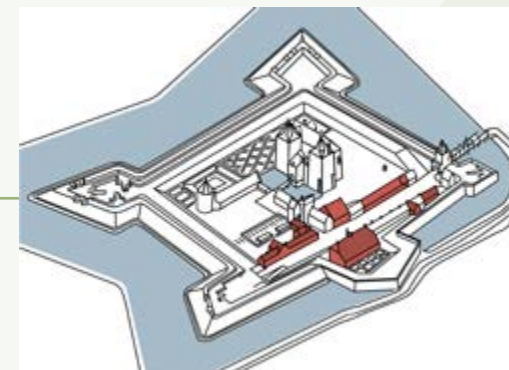
In het begin van de Tachtigjarige Oorlog (rond 1568), toen het kasteel was bezet door Spanjaarden, werd het in opdracht van Willem van Oranje ingenomen door de geuzenleider Herman de Ruyter. De Spanjaarden veroverden het nog één keer waarna het weer in Nederlandse handen kwam. Tot na de Belgische Revolutie (rond 1839) deed het kasteel dienst

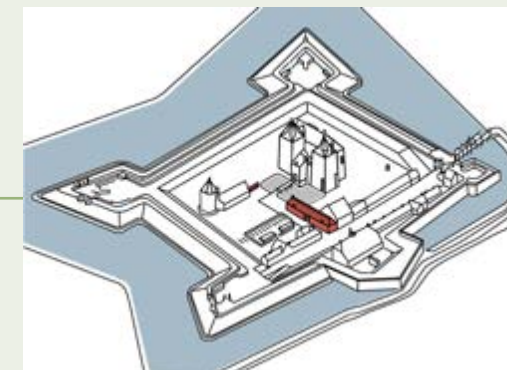
1600

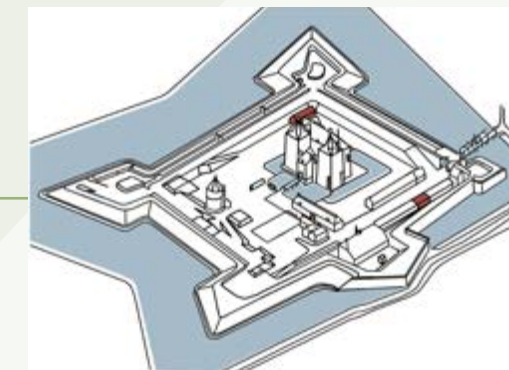
1655

1750

1840

1940

“SLOT LOEVESTEIN
IS MEER DAN DE
ONSTAPPING VAN
HUGO DE GROOT”

Credits: van TPAHCA

als staatsgevangenis voor politici, bestuurders, priesters en krijgsgevangenen, met als bekendste gevangene Hugo de Groot, die na twee jaar gevangenschap vluchtte met behulp van een boekenkist. Als belangrijke schakel in de Oude én Nieuwe Hollandse Waterlinie werd het fort versterkt met moderne vestings- en verdedigingswerken. Pas in 1951 is de militaire functie van Loevestein officieel opgeheven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog diende het slot als opslagplaats van belangrijke nationale kunstschaten. Na de restauratie in 1986 werd

het complex rijksmuseum en heeft het de status van rijksmonument.

Het landschap rondom de vesting: Munnikenland

Slot Loevestein ligt in het natuurgebied Munnikenland. Het ligt ten westen van Poederoijen en Brakel en is een landtong tussen de Waal en de Afgedamde Maas. Rond 1200 bestond deze landtong uit een aantal eilanden die gescheiden werden door kreken. Men sprak over deze streek als Rodichem of Rodenchem, oftewel:

ruwe waard. In 1264 werd Rodichem door Willem II van Horne in bruikleen gegeven aan de Cisterciënzers van de Abdij van Villers. Deze monniken bouwden een klooster, polderden het land in, legden kades aan en bebouwden het land. In 1333 verlieten ze het gebied, waarbij ze het 13-eeuwse ontginningsspatroon én de naam Munnikenland als herinnering van hun komst achterlieten. Momenteel is het grootste gedeelte van Munnikenland in bezit van Staatsbosbeheer. Ook het kleine fort ten oosten van Loevestein, de Batterij onder Brakel, behoort

tot dit gebied. Begin 2009 is gestart met een plan om Munnikenland verder geschikt te maken voor waterberging, natuur en recreatie in het kader van het project Ruimte voor de Rivier. De bedoeling is dat de natuur zoveel als mogelijk zijn gang kan gaan, zodat alle bijzondere natuurwaarden gewaarborgd en versterkt worden.

Het landschap van Munnikenland vindt zijn oorsprong in dit soort natuurlijke processen. Vervolgens heeft de mens door de eeuwen heen deze ondergrond gebruikt om het verder vorm te geven. Zo is dit landschap ook militair gebruikt en ingericht om de Hollandse Waterlinies vorm te geven. Al deze tijdslagen samen resulteren in het landschap zoals dat nu nog steeds beleefbaar is: met zowel hoge cultuurhistorische waarde als hoge natuurwaarde.

1.2 Historische ontwikkeling van het landschap

I - Dynamisch Rivierenlandschap

Munnikenland kent een dynamisch rivierenlandschap door de samenkomst van de Afgedamde Maas en de Waal. Het landschap is gevormd door de wilde rivier- en getijdendynamiek, waardoor er een groot contrast is tussen de hoge, droge en besloten oeverwallen en de lage, natte en weidse kommen. Door de verschillende landschapstypes heeft de natuur een open, rustig en stil karakter, mét de aanwezige dynamiek van de rivieren en getijden. Ondanks de ogenschijnlijke rust, is het landschap altijd in beweging.

II - Mensgemaakt landschap

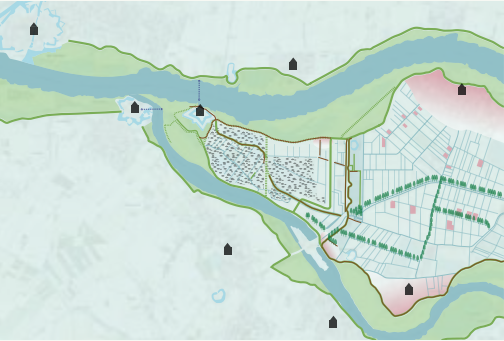
Om het dynamische karakter van het rivierenlandschap te bedwingen heeft de mens al vroeg een systeem van dijken, sloten, weteringen en wegen aangelegd. Het bijzondere verkavelingspatroon is kenmerkend voor dit mensgemaakte landschap. Ook is het gebied vroeg voor agrarische doeleinden gebruikt. Dit is terug te zien in de hoeveelheid erven, boomgaarden, weilanden, grienden en eendenkooien die nog steeds terug te vinden zijn.

III - Occupatie en cultuurhistorische elementen

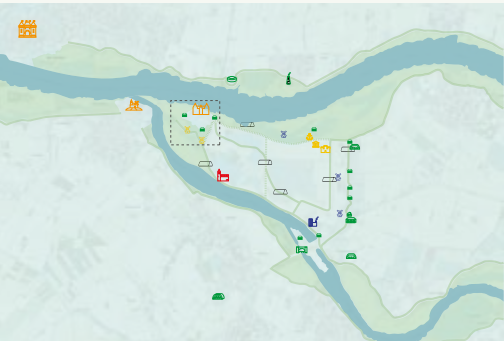
In de volgende stap van de landschapsontwikkeling volgde de bebouwing de vorm van het landschap. Er werden op strategische, vaak hoger gelegen, plekken vestingen gebouwd. De geschiedenis is hierdoor leesbaar in het gebied: de volgorde van de verschillende ontginningen, bebouwingslagen en elementen met monumentale waarde is terug te vinden in het landschap. Dit maakt dat veel verschillende tijdslagen nog altijd beleefbaar zijn in een relatief klein gebied én dat er veel bijzondere gebouwen met monumentale status in het gebied te vinden zijn. Voorbeelden zijn natuurlijk Slot Loevestein en de Vestingdriehoek, maar ook het voormalige Kasteel Munnikenland aan de Waal, 't Rechthuis en verschillende molens.

I - Dynamisch Rivierenlandschap

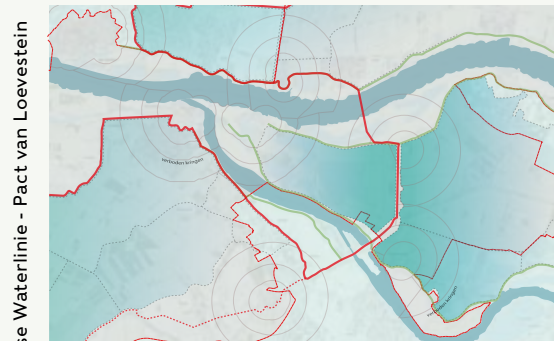

II - Mensgemaakt landschap

III - Occupatie en cultuurhistorische elementen

Credits: Land-ID

IV - Strategisch landschap

V - Watermanagement

Verboden kringen

IV - Strategisch landschap

Hoe bedreigend en gevaarlijk het waterrijke landschap ook was, het had ook een belangrijke functie voor de veiligheid en verdediging. Hoewel Slot Loevestein veel ouder is, kreeg het in Staatse handen moderne militaire verdedigingswerken zodat het onderdeel kon worden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Onder de bastions zitten restanten van de grootste ringmuur van Nederland van de 15e eeuw. In het Dragon Bastion is het vermoeden dat deze muur nog goed zichtbaar is.

Ook in het landschap werden aanpassingen gedaan: bij de uitrol van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is er in de Bommelerwaard een hoofdverdedigingslijn van noord naar zuid over Den Nieuwendijk aangebracht. Deze dijk is de westgrens van het inundatieveld en -kom. Hierdoor kon aan de oostzijde van Den Nieuwendijk het gebied onder water gezet worden. Bepaalde hoger gelegen plekken in het landschap, zoals natuurlijke hoogtes en dijken, konden niet geïndeerd worden. Deze hoogtes werden daarom verdedigd met een reeks van militaire versterkingen. Voorbeelden in het gebied zijn de Batterijen onder Brakel en onder Poederoijen. Tussen de twee batterijen ligt de Tussenstelling aan de Nieuwendijk, met nog eens vijf schuilplaatsen.

Verboden kringen

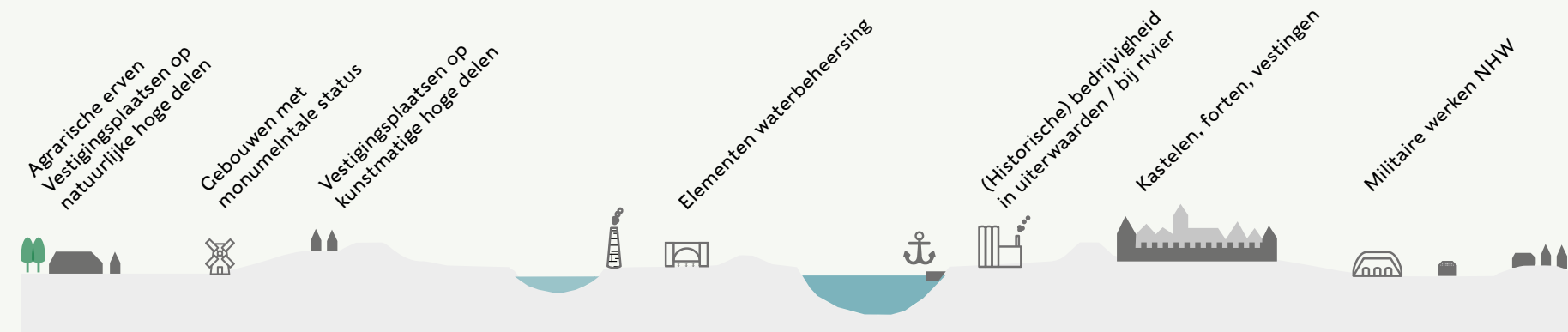
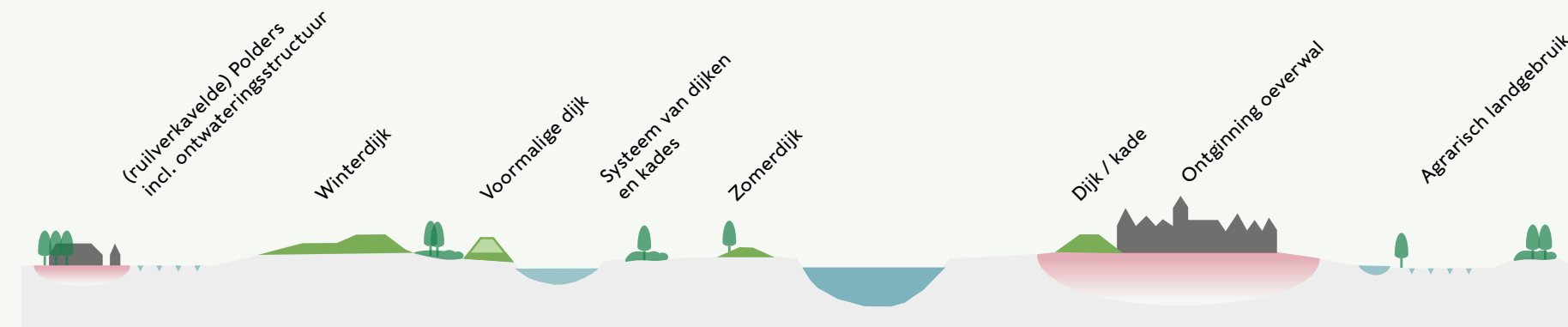
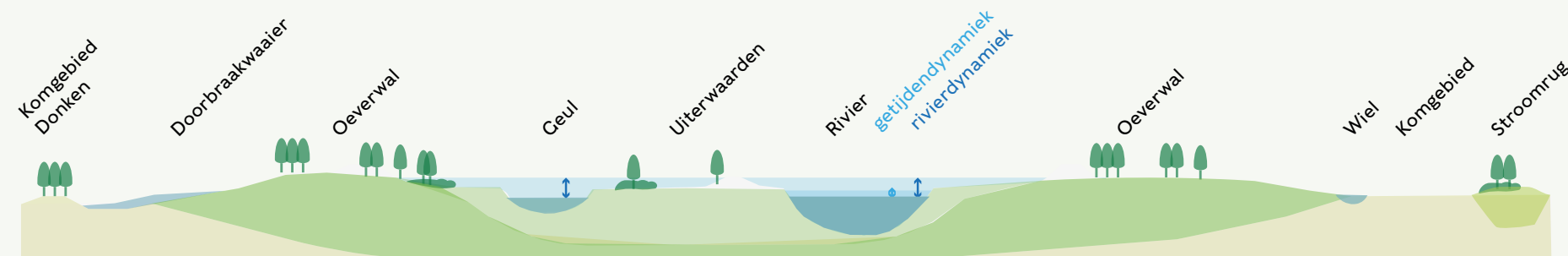
Rondom deze militaire objecten liggen open 'verboden kringen', waarvoor in het verleden strenge bouwvoorschriften golden. Binnen de eerste ring, op een maximale

afstand tot driehonderd meter, mocht alleen in hout gebouwd worden, zodat de obstakels in alarmsituaties snel konden worden gesloopt of platgebrand. In de middelste ring, tot zeshonderd meter, mochten alleen stenen fundamenteën worden gebruikt. Nog altijd is de erfenis van deze Kringenwet in het landschap zichtbaar door het groene en open karakter van het landschap rondom een militaire versterking.

V - Watermanagement

Om het land te inunderen werd de inundatiekom Bommelerwaard gebruikt. Deze bestaat uit het open landschap van de Polder Poederoijen, Brakel, Prink en Munnikenland. De polders zijn omringd door dijken. De Nieuwendijk is daarvan de belangrijkste, in 1478 aangelegd ter bescherming van de dorpen Poederoijen en Brakel tegen water uit het Munnikenland. Diverse wielen laten zien dat de dijk niet altijd het water goed tegen kon houden. Vandaag tekenen meerdere sluizen en gemalen het landschap, naast het water dat door de weteringen en het inundatiekanaal loopt.

Samenvattend kan gesteld worden, dat Slot Loevestein en het Munnikenland van grote exemplarische betekenis zijn voor het begrijpen van het ontstaan van Nederland – zowel aan de ene kant in staatskundig en militair opzicht, als ook aan de andere kant als geologisch deltalands met alle uitdagingen van dien. Het geeft inzicht in de ontwikkeling van het land en de identiteit van Nederland en de waarden die voor ons vandaag belangrijk zijn.

Credits: Land-ID

HOOFDSTUK 2

HET DNA

Door de rijke historie van Slot Loevestein en het unieke omringende landschap heeft het gebied vandaag de dag bijzondere kwaliteiten, die hun oorsprong in de geschiedenis hebben. De topografie, de beplanting, de ingrepen van de mens, de rivieren en het landschap door de eeuwen heen is op weinig plaatsen in Nederland zo goed afleesbaar als in dit gebied.

Kernkwaliteiten en kernwaarden

Om de identiteit van Slot Loevestein te duiden en te gebruiken voor de toekomstige museum-functie, onderscheiden we kernkwaliteiten en kernwaarden.

Kernkwaliteiten zijn elementen die momenteel al aanwezig zijn en die een duidelijk raamwerk vormen voor de identiteit van de plek. **Kernwaarden bieden handvatten voor een onderscheidend toekomstplan.** Samen met de kernkwaliteiten vormen de kernwaarden het DNA van het Slot Loevestein van de toekomst.

1. De cultuurhistorie en de aanwezigheid van (on)zichtbaar hoogwaardig cultureel erfgoed

De rijke cultuurhistorie en het aanwezige cultureel erfgoed geven de plek een geheel eigen identiteit. In het landschap is Slot Loevestein als cultureel landmark aanwezig, maar ook Batterij onder Brakel en Batterij onder Poederoijen dragen bij aan deze beleving van het hoogwaardig cultureel erfgoed.

Daarnaast is de verwachting voor archeologische vondsten in het gebied hoog.

Slot Loevestein en Batterij onder Brakel vallen in de Waarde archeologie O. Voor alle beoogde ontwikkelingen in de vesting geldt daarom dat voorafgaand aan de planvorming, archeologisch onderzoek nodig is. De resultaten van het onderzoek zijn bepalend voor het grondplan van het ontwerp voor de gebouwen.

In hoofdstuk 9 beschrijven we verder de effecten van de beoogde plannen voor de archeologie.

“IN HET
LANDSCHAP IS
SLOT LOEVESTEIN
ALS CULTUREEL
LANDMARK
AANWEZIG”

2. De bijzondere landschappelijke ligging: onderdeel van de NHW

De landschappelijke ligging in de uiterwaarden, bij de samenkost van grote rivieren, geeft Slot Loevestein een bijzondere en onderscheidende kwaliteit: een kwaliteit die bijna nergens in Nederland als zodanig te vinden is. Ook is het gebied onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie: een stuk UNESCO Werelderfgoed sinds 2021!

3. Munnikenland met hoge natuurwaarden
Munnikenland is een essentieel leefgebied voor verschillende (beschermde) diersoorten en plantensoorten. Dit komt doordat het natuurgebied veel verschillende landschapstypen zoals water, oever, grasland, moeras en uiterwaarden bevat en door de militair strategische ligging ook weinig bebouwing heeft gekend.

Natura 2000 en Gelders Natuur Netwerk
Het grootste deel van Munnikenland en van Slot Loevestein is door de Staatssecretaris van Economische Zaken aangewezen als Natura 2000 gebied vanwege het voorkomen van internationaal belangrijke habitattypen en soorten (Staatscourant nr. 14643 4 juni 2013). In het kader van de Programmatische aanpak stikstof is voor het gehele gebied één gebiedsanalyse opgesteld. Daarnaast is een groot deel van dit gebied beschermd onder de Wet natuurbescherming als zogenoemd Gelders Natuur Netwerk (voorheen PEHS).

Beschermde soorten flora en fauna
Naast de aanwezigheid van internationaal belangrijke habitattypen, heeft Arcadis in

2006 ook beschermde soorten flora en fauna aangetroffen. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld de ijsvogel, de kuifeend en de kamsalamander. Ook groeit hier onder andere de beschermde zwanenbloem.

4. Stakeholders in het gebied

Munnikenland met Slot Loevestein is een groot, waardevol gebied, met meerdere eigenaren en veel belanghebbenden. Deze grote groep stakeholders is een belangrijke kernkwaliteit van het gebied omdat zij een bijdrage leveren aan de identiteit van het gebied. We nemen de stakeholders mee in de voorliggende plannen en doelstellingen, zodat iedereen enthousiast raakt en mee wil werken aan het mooie toekomstbeeld voor deze regio. In hoofdstuk 8: Governance wordt verder aangegeven hoe we in de toekomst met deze stakeholders willen samenwerken.

In 2020 is een stakeholderanalyse gemaakt. Bij de totstandkoming van dit Masterplan zijn de geïdentificeerde stakeholders onderverdeeld in een stuurgroep, projectgroep en klankbordgroep. Deze groepen zijn allemaal op de hoogte én worden op de hoogte gehouden over de plannen. Hun input en kritische vragen hebben geleid tot een consensus binnen dit Masterplan.

Ook de huidige en toekomstige gebruikers, zoals bewoners en toeristen, zijn belangrijke stakeholders in het gebied, omdat zij ervoor zorgen dat er voldoende draagvlak ontstaat voor de voorziene ontwikkelingen in het gebied. In hoofdstuk 5: Bezoekers en gebruik bespreken we deze groep.

Kernwaarden

Zoals eerder benoemd, vormen de kernwaarden handvatten voor het toekomstplan: welke waarden heeft het toekomstige Slot Loevestein in zich en hoe komen deze concreet tot uiting in de uitwerking. We hebben de intentie om Slot Loevestein te ontwikkelen tot een **verrassende** plek waar bezoekers de kwaliteiten op een **avontuurlijke wijze** kunnen ontdekken. We nodigen bovendien bezoekers uit om gedurende deze ontdekkingsstocht door Slot Loevestein en het omringende **Munnikenland** met een **kritische blik** naar hun eigen geschiedenis en nationale/burgerlijke zelfbeeld te kijken. Achter alle verhalen in de vaste en tijdelijke presentaties schuilen thema's over vrede en oorlog, vrijheid en gevangenschap, recht en onrecht, zelfbeschikking en nationalisme. We nodigen bezoekers actief uit tot zelfreflectie. Daarom onderscheiden we voorlopig in de toekomstige ontwikkeling de volgende kernwaarden.

- 1 Beleving (avontuurlijke ervaring en historische sensatie)
- 2 Leren (inzicht en verdieping)
- 3 Maatschappijkritisch (reflectie en duiding)

Op persoonlijk, organisatorisch en maatschappelijk niveau dragen we bij aan inzicht en beter begrip voor jezelf en de ander, we moedigen aan om het heden beter te begrijpen en innovatief te zijn, om nieuwe of andere wegen te durven verkennen. Geschiedenis als inspiratiebron voor de toekomst.

Credits: OKRA

Museum

- Slot Loevestein Geregistreerd archeologisch monument
- Batterij Brakel Rijksmonument en overwinteringsplaats vleermuizen
- Archeologische waarden
- Poldermolen Rijksmonument
- Amerikaanse windmolen Rijksmonument
- Trebuchet
- Voormalig locatie klooster Munnikenhof Geregistreerd archeologisch monumen
- Oude hoofdwaterkering
- Museumfunctie

Mobiliteit

- Autoverkeer
- Parkeervoorziening
- TOP Toeristisch overstappunt
- OV Hub
- Entree
- Riviercruisevaart
- Versterken riviervaart
- Vaarverbinding
- Ticketverkoop
- Overnachtingsvoorziening

Natuur

- Wandelen
- Fietsen
- Aanleg/omleg nieuw wandelpad
- Aanleg/omleg nieuw fietspad

HOOFDSTUK 3

HET CONCEPT en het PLAN

Nu we de kernwaarden en kernkwaliteiten hebben benoemd, zoomen we verder in op hoe dit DNA van Slot Loevestein en het Munnikenland tot uiting komt in het nieuwe museumconcept. Vanaf dit hoofdstuk nemen we je dan ook mee in de planvorming van het toekomstige Slot Loevestein en Munnikenland.

Slot Loevestein begrijp je alleen als je ook de samenhang tussen het landschap, de topografie, geologie en cultuurhistorie kunt zien. Als bezoeker kun je het gebied bereiken via vier kanten. Via de weg is er de zuidelijke toegang bij Poederijen. Voor niet gemotoriseerd vervoer is het gebied toegankelijk via de oostelijke entree bij Brakel. Over het water via Gorinchem (noordelijk entree). En via het voetveer vanaf Woudrichem (westelijk entree). Om de grootste bezoekersstroom op te vangen is een nieuwe hoofdentree noodzakelijk. Na de ontdekkingsstocht door het Waterlandschap Munnikenland kom je aan. Waarna men aankomt in de vesting en het Soldatendorp. Uiteindelijk komt de bezoeker bij de kern; Het slot.

Vaste opstelling: de drie sferen

In de afgelopen zeven eeuwen is Loevestein op exemplarische maar ook eigen wijze getuige geweest van de totstandkoming van Nederland. Dit verhaal is van nationaal belang mét internationale uitstraling. Om ervoor te zorgen dat toekomstige bezoekers dit verhaal maximaal beleven, wordt de nieuwe vaste tentoonstelling opgedeeld in drie sferen.

Tijdelijke tentoonstellingen

Seizoensgebonden beleving

Tot slot is er elk seizoen iets te zien, te doen en te beleven op Slot Loevestein passend bij de missie van Slot Loevestein. Zo worden er

“HET SLOT
VORMT HET
HOOGTEPUNT VAN
DE BEZOEKERS-
REIS”

activiteiten georganiseerd in schoolvakanties en kunnen bezoekers in de zomer aan evenementen deelnemen. Verder vinden er jaarlijks twee tijdelijke tentoonstellingen plaats die met thema's als recht en onrecht of vrijheid en gevangenschap inspelen op de actualiteit. Op de plek van het **Dragon bastion** wordt een archeologische site geopend waar bezoekers de opgravingen kunnen volgen.

Educatie verweven in museumervaring

Naast de bezoekerservaring is educatie een belangrijk speerpunt binnen de transformatie van Slot Loevestein. Daarom hebben we de ambitie dat in 2032 10% van het totale bezoekersaantal per jaar (30.000) uit educatieve bezoekers bestaat. Om deze ambitie waar te maken, gaan we educatieve programma's ontwikkelen die aansluiten bij het onderwijsprogramma van zowel primair, secundair onderwijs als het mbo. Met differentiatiemogelijkheden naar niveau en leeftijd. Speciale projecten rondom bijvoorbeeld archeologie of mensenrechten zijn aantrekkelijk voor studenten uit het vervolgonderwijs.

Credits: Ernst Wagenveld

Totaalbeleving vanaf
de toegang tot het
Munnikenland en
Slot Loevestein

1. Waterlandschap Munnikenland

Om de bezoeker het ontstaan van het Munnikenland te laten ervaren en begrijpen, verzorgen we in samenwerking met Staatsbosbeheer een avontuurlijke struintocht. Het Munnikenland kan worden bestempeld als de ruigste kasteeltuinen van Nederland! Bezoekers vinden zelf hun weg en struinen door dit gebied. Ze ontvangen aan het begin van de tocht een struinpakket. Hierin zitten middelen om het gebied te onderzoeken.

Denk hierbij aan een schepnetje, notitieblok, historische kaart, watermeter etc. Door opdrachten uit te voeren, metingen te doen en verhalen te beluisteren gaan bezoekers onderweg op zoek naar verborgen verhalen over de bijzondere landschappelijke wording van Nederland. Zo maximaliseren we de interactie tussen bezoeker en landschap. De bezoeker leert hoe dit landschap is ontstaan én hoe waardevol dit landschap nog altijd is voor Nederland als Natura 2000 gebied

met vele verschillende habitattypen en beschermde planten- en diersoorten. Om het te versterken plaatsen we de vroegere **poldermolens** en **trebuchet** terug, maken we een **seizoensentree** bij Batterij onder Brakel en voegen we een **bezoekerscentrum** met overnachtingsmogelijkheid toe aan het gebied. Hier gaan we in hoofdstuk 5 dieper op in.

2. Het soldatendorp

Op Slot Loevestein hebben vele eeuwen soldaten gewoond. Dit historische soldatendorp brengen we weer tot leven. We creëren een bruisende plek waar bezoekers langs verschillende historische locaties dwalen. Bezoekers nemen bijvoorbeeld een kijkje in de **soldatenhuisjes**, kijken rond in de **officierswoning** of beklimmen de trappen van de **kruittoren**. Overal is wat te doen en beleven!

Het historische soldatendorp lijkt hiermee op een openluchtmuseum: achter elke historische plek en deur schuilt een verhaal, dat bezoekers op een ongedwongen wijze kunnen ontdekken. Ook ontmoeten bezoekers historische bewoners (re-enactment) van het dorp. Zij nemen je mee in eeuwenlange (internationale) conflicten en bedreigingen in de Nederlandse ontstaansgeschiedenis die zich op en rondom Slot Loevestein afspeelden. Elke persoonlijke ontmoeting is een dialoog over (universele)

waarden. Bezoekers worden aangemoedigd om opnieuw te kijken naar de totstandkoming van Nederland en de strijd die geleverd werd voor vrede, vrijheid en recht.

3. Het Slot

Het slot vormt het hoogtepunt van de bezoekersreis, het is de ‘Nachtwacht’, van de Slot Loevestein collectie. De gehele presentatie in het slot heeft een rijkswaardige uitstraling. De verhalen worden verteld aan de hand van topobjecten en archeologische sporen in iedere ruimte. Je dwaalt langs de wapenschilden uit het Bourgondische Rijk, leert in de eetzaal over de Nederlandse Opstand en bezoekt de cellen van de staatsgevangenis. Je eindigt uiteindelijk in de kelders waar tijdens de Tweede Wereldoorlog nationale kunstschaten opgeborgen werden. Kortom: het slot als fantastisch hoogtepunt op deze bezoekersreis!

De belangrijkste ruimte van het slot is de staatsgevangenis: ten tijde van de jonge

Republiek vanaf 1572 diende Slot Loevestein als staatsgevangenis waar andersdenkenden werden opgesloten. We nodigen bezoekers uit om met nieuwe ogen te kijken naar de identiteitsvorming van Nederland: de jonge Republiek liet zich voorstaan op haar vrijdenken, maar bleek toch niet zo open te staan voor andere ideeën.

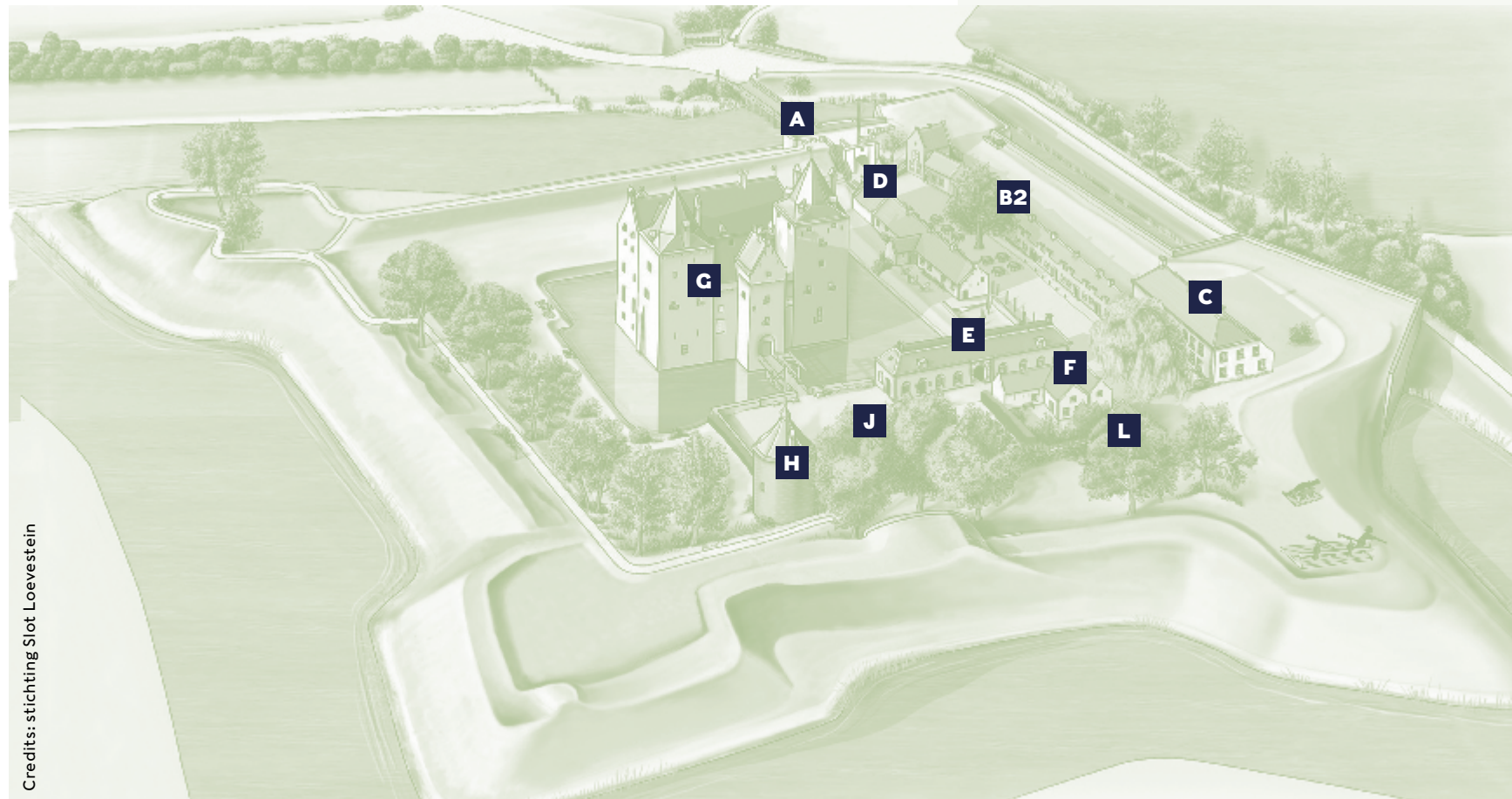
Universele waarden zoals recht en onrecht, vrijheid en gevangenschap, nationalisme en zelfbeschikking staan hier ter discussie.

De bekendste gevangene van Slot Loevestein was Hugo de Groot. In zijn cel kom je oog in oog met hem en zijn gedachtegoed te staan. In een contemplatieve setting kun je reflecteren op zijn ideeën over recht en onrecht, oorlog en vrede, nationalisme, kolonialisme en zelfbeschikking, gebaseerd op zijn boeken *De jure belli ac pacis* en *Mare Liberum*. Daarnaast krijgen bezoekers via zijn brieven een intiem inkijkje in zijn persoonlijke opvattingen en waarden.

TRANSFORMATIE

herbouw en nieuwbouw

Credits: stichting Slot Loevestein

Om het nieuwe museumconcept vorm te geven én de benodigde bezoekers de ruimte te geven, is het nodig om de faciliteiten in balans te brengen met de beschikbare voorzieningen. Daarvoor (her)ontwikkelen we locaties die in het verleden een rol vervulden en zijn we beter in staat om de historische ontwikkeling te duiden. Daarnaast verplaatsen we enkele functies naar nieuwe gebouwen die we toevoegen aan het gebied.

We vinden het belangrijk dat deze gebouwen zich voegen in het aanwezige cultuurlandschap en bijdragen aan de cultuurhistorie en functie van het gebied. In dit hoofdstuk geven we inzicht in het ruimtelijk totaalplan voor Slot Loevestein en Munnikenland.

Transformatie: Nieuwe functies voor bestaande gebouwen

Binnen de vesting krijgt een aantal ruimtes een museale functie, waar ze dat nu niet hebben. Andere niet-museale functies (zoals kantoren en particuliere en zakelijke verhuur) halen we uit de museale routing, zodat de beleving van de bezoeker niet onderbroken wordt. Hieronder vind je een overzicht van de bestaande gebouwen en hun toekomstige functie.

- **Blok A** - De toegangspoort. Deze houdt dezelfde functie, maar de wens is hier om op termijn de Poorttoren te herbouwen (voor kleinschalige maar hoogwaardige bijeenkomsten).

- **Blok B2** - In de barakken en soldatenhuisjes woonden jarenlang soldaten en burgers. Deze worden de landingsplaats voor het begrijpen van de historie van Loevestein.
- **Blok C** - De Commandeurswoning werd gebouwd in 1730 voor de garnizoenscommandant en voor de conducteur der Artillerie. De begane grond van de Commandeurswoningen wordt bij de vaste museale presentatie getrokken, de bovenste verdiepingen blijven en worden kantoren.
- **Blok D** - De Hoofdwacht is waarschijnlijk eind 16e eeuw gebouwd en verkleind bij de bouw van de barakken (huidige Taveerne) ernaast in 1732. In de Hoofdwacht vervulden de officieren hun functie. De winkel die nu in de Hoofdwacht zit wordt bij de horeca getrokken. De receptie zal verplaatst worden naar het Wachthuisje voor de toegangsbrug.
- **Blok E** - Bij gebrek aan opslagruimte werd in 1781 een nieuw gebouw opgeleverd (huidige Arsenaal, Blok E). In eerste instantie werd dit gebouw aangeduid als nieuw turfmagazijn. Het

Arsenaal is momenteel voor zakelijke en particuliere verhuur, maar transformeert naar tentoonstellingsruimte voor tijdelijke exposities.

- **Blok F** - Werkplaats. Voor de kinderen van de soldaten en burgers die op Loevestein woonden, werd in de 17e eeuw een schoolmeester aangesteld. De begane grond van dit gebouw bestaat nu uit kantoren, maar wordt toegevoegd aan de vaste presentatie.
- **Blok G** - Het slot blijft het hart van het museum en wordt museaal heringericht.
- **Blok H** - De kruittoren behoudt dezelfde functie als onderdeel van de vaste presentatie, maar zal in het verhaal van de museale herinrichting meegenomen worden.
- **Blok J** - Dit is het Bomvrije onderkomen (Remise) en zal horecagelegenheid blijven.
- **Blok L** - Het Energiehuis en de toiletten-groep, deze functies blijven hetzelfde.

“DE BEZOEKER
WILLEN WE
EEN OPTIMALE
MUSEUMBELEVING
BIEDEN.”

Huidige situatie

Credits: Cloudshots

De ruimte van de huidige receptie en de museumwinkel trekken we bij de horeca-gelegenheid. Daarom creëren we buiten de vesting het Wachthuisje en verplaatsen we de entree naar het begin van de toegangsbrug. Het Wachthuisje dient als nieuwe receptie en ticketverkoop. De museumwinkel krijgt een plek in de gebouwen die onderdeel zijn van de museale herinrichting.

Herbouw voormalige gebouwen

Om de focus te leggen op de museumfunctie hebben we behoefte aan aanvullende voorzieningen voor educatie, tijdelijke tentoonstellingen, evenementen en aan een plek voor zakelijke en particuliere verhuur. Bij een sterke museale beleving met de benodigde faciliteiten verwachten we een groei naar 150.000 bezoekers binnen de vesting. Hiervoor zijn een duidelijke landingsplaats, voldoende horecavoorzieningen en sanitaire faciliteiten nodig. Deze functies kunnen gedeeltelijk in de huidige gebouwen ondergebracht worden, maar deze bieden niet genoeg capaciteit.

Om toch de link met de historie te behouden en niet zomaar nieuwe gebouwen toe te voegen, is er bewust voor gekozen om voormalige vestinggebouwen – die in de afgelopen eeuwen zijn afgebroken – te herbouwen. Dit gebeurt in een zorgvuldig proces met de aangewezen instanties en veel aandacht voor de architectonische opgave. Hierdoor ontstaat ook de mogelijkheid om de ontwikkeling van de vesting over de eeuwen beter toe te lichten. We zorgen ervoor dat de gebouwen niet detoneren

in de historische context. Uitgangspunt is dat we de historische gebouwen niet exact reconstrueren, maar laten zien dat deze anno nu zijn gerealiseerd. Door middel van materiaalkeuze, verhouding en schaal blijft de authentieke beleving én wordt deze versterkt. Tegelijkertijd faciliteren we de verschillende bezoekersstromen op een goede manier en bieden we een hoogwaardige museumbeleving.

Door deze aanpak creëren we een harmonie met de bestaande bebouwing, terwijl de gebouwen wel als nieuw te herkennen zijn. De bezoeker ervaart hierdoor de historische, authentieke sfeer. Men begrijpt welke gebouwen in het verleden onderdeel uitmaakten van het complex én welke belangrijke (militaire) functie het had.

We bespreken de verschillende gebouwen die we voornemens zijn te herbouwen: (zie tijdlijn op pagina 11).

De Genieloods

Op het toernooiveld stonden twee houten genieloodsen binnen de vesting voor de opslag van wapens en ander materieel. Deze brengen we graag terug op nagenoeg de oorspronkelijke plek en gebruiken we als ruimte voor de zakelijke verhuur. Dit gebouw geeft plaats aan maximaal 250 zakelijke bezoekers, met horecafaciliteit, toiletten en een garderobe. Ook komt er een zolderruimte waar kleinere groepen ontvangen kunnen worden. Naast zakelijke verhuur vervult deze ruimte een auditorium functie. Slot Loevestein ziet zich als platform voor vrede, vrijheid en recht. Het

auditorium is voor symposia, conferenties (in combinatie met de andere faciliteiten binnen de vesting), lezingen, optredens en allerlei (culturele) performances onmisbaar.

We willen museale bezoekers niet uit de beleving van het erfgoed en museum halen. Daarom wordt naast het slot ook de Taveerne om deze reden niet (meer) ingezet voor zakelijke verhuur. De museale bezoekersstromen en de zakelijke bezoekersstromen worden zo veel mogelijk van elkaar gescheiden om de beleving van begin tot eind compleet te houden. Hierdoor is de noodzaak ontstaan voor een aparte ruimte voor zakelijke verhuur en de auditoriumfunctie, op de plek waar in het verleden de genieloodsen zich bevonden.

Om in de komende jaren al te kunnen starten met het opzetten van het nieuwe museumconcept is het van belang dat de Genieloods als een van de eerste gebouwen geplaatst wordt. Hiermee spelen we het slot en het soldatendorp vrij voor de museum- en educatiefuncties en kan het Arsenaal ingezet worden voor de museumfunctie. De verhuur van deze loods dekt voor een aanzienlijk deel de inkomsten die bij deze nieuwe invulling van het museum weg zullen vallen en biedt ruimte voor culturele activiteiten (randprogrammering van exposities en themajaren). Het ontwerp van de loods baseert zich op de oorspronkelijke loods die ooit op deze plek stonden. Inmiddels zijn we met dit traject al in een voorfase van vergunningsaanvraag en in gesprek met Gemeente Zaltbommel en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Toekomstige situatie

- Voor de reconstructie gaan we uit van de volgende uitgangspunten:**
- De Genieloods bevindt zich op het maaiveld (niet de grond in) om de grond niet aan te tasten en de archeologische verwachte waarden niet te beschadigen
 - De vestingwallen blijven een op zichzelf staand element
 - Het volume is gebaseerd op oude foto's en tekeningen om zo dicht mogelijk bij het beeld uit het verleden te blijven. Er worden geen nieuwe vormen toegevoegd.
 - Er wordt rekening gehouden met de belangrijke zichtlijnen.

Brouwhuis
Het brouwhuis zal, passend bij de middeleeuwse geschiedenis, dienst gaan doen als bierbrouwerij en locatie voor evenementen en workshops. Het gebouw wordt ontworpen op de fundamenteën van de vroegere voorburcht: een belangrijk historisch element in de geschiedenis van Slot Loevestein. De voorburcht is nu alleen nog af te lezen aan de locatie van de Kruittoren en het Arsenaal. Door op de fundamenteën nieuwe volumes te bouwen wordt de Voorburcht weer zichtbaar.

Het interieur ontwerpen we ‘anno nu’, maar sluit aan bij de uitgangspunten van eenvoud en functionaliteit van de militaire vesting. In het gebouw zijn een bar, ketels, garderobe, opslag en toiletten voorzien. Wanneer het gebouw niet in gebruik is voor evenementen of workshops zetten we deze in voor recreatieve doeleinden van het museum.

Tuighuis
Het tuighuis fungeerde vroeger tevens als afsluiting van de Voorburcht. Bij de herbouw reconstrueren we deze op de nog oude aanwezige fundamenteën. Om de doorgang tot de Genieloods en de eigen entree van de Kruittoren te behouden, is in tegenstelling tot de historische situatie ervoor gekozen om ruimte te houden tussen het gebouw en de toren. De historische verbinding tussen twee gebouwen behouden we visueel door een glazen achtergevel. Hiermee blijven looproutes voor bezoekers behouden en wordt ook de veiligheid vergroot (ontruimingsroutes).

Het tuighuis wordt overdag gebruikt voor educatie en in de avonden voor zakelijke bijeenkomsten of evenementen voor ongeveer 100 personen. De inbouw bestaat uit een lift, trap, toiletten, opslag, garderobe en uitgifte. Er wordt nog onderzocht of hier ook op termijn het depot wordt geplaatst. Bij de afweging speelt de omvang van de educatieve functie van archeologie en mogelijkheden tot het inbedden in scholenprogramma's een rol.

Diaconie en turfschuur
De diaconie en de turfschuur komen terug op de plek waar ze vroeger stonden. Het gebouw is een fijne landingsplaats voor grotere museumgroepen, die bijvoorbeeld vanuit de riviercruises of bustours aankomen. Hiervoor zullen ook sanitaire voorzieningen ingebouwd worden. In totaal is er ruimte voor groepen tot 190 personen.

Met de toevoeging van deze gebouwen versterken we het besloten karakter van de binnenplaats, maar blijft ook het uitzicht op het slot behouden.

Het wachthuis: welkomstgebouw
Het wachthuis is de receptie en het startpunt voor de bezoekers die via de veerpont vanaf Woudrichem en Gorinchem komen. Het wachthuis plaatsen we voor de toegangsbrug van Slot Loevestein i.v.m. de kaartcontrole. Het gebouw is zo open en transparant mogelijk om in te spelen op het tijdelijke karakter van de Verboden Kringen.

Toegangspoortgebouw
Bestaande tekeningen geven een helder beeld van hoe de voormalige toegangspoort er uit heeft gezien, waardoor een zekere reconstructie mogelijk is. Door de reconstructie krijgt de vesting een duidelijke entree: dit draagt bij aan de beleving van de bezoeker. De toegangstoren bevat straks twee ruimtes met prachtig uitzicht op de samenkomen van de Maas en de Waal en wordt gebruikt voor zakelijke bijeenkomsten, particuliere verhuur en educatie in kleine setting.

Voor meer informatie zie Ontwerputgangspunten herbouw en transformatie Vesting Loevestein 2023 van TPAHGA.

Toegankelijkheid Slot Loevestein

Momenteel is er een brug in gebruik die dienstdoet als nood- en dienstingang. Vanuit esthetisch, inclusiviteits- en veiligheidsoogpunt willen we een permanente oplossing in de vorm van een (stalen) toegangsbrug die ondergeschikt is aan de hoofdingang tot het slot. Hiermee is de eerste verdieping van het middeleeuwse slot met haar trappen en smalle gangen ook voor mensen met een beperking te bezoeken. Door het aanbrengen van een rolstoel-lift kan de toegang als mindervalide gebruikt gaan worden.

Aansluitend op de toegangsbrug zal het huidige onverharde pad aan de noordzijde van de vesting verhard worden zodat mindervaliden hiervan op passende wijze gebruik kunnen maken. Ook kan deze route dan gebruikt worden door leveranciers en hulpdiensten die bij de Genieloods moeten leveren of zijn.

Nieuwbouw Munnikenland Bezoekerscentrum Munnikenland – huiskamer van de regio

De integrale ontwikkeling van het rijksmuseum in relatie tot de omgeving is belangrijk voor de ontwikkeling van de regio, het behoud van de voorzieningen en werkgelegenheid, de bescherming van de kwetsbare natuur en de toekomstbestendigheid van het historische erfgoed. Het gebied wordt één beleefbare entiteit. Daarom is het realiseren van een nieuwe entree tot Munnikenland, inclusief parkeergelegenheid onmisbaar. Op deze manier creëren we samenhang tussen het slot, de vesting en het Munnikenland, vangen we de bezoekers zo vroeg mogelijk af, beschermen we de kwetsbare natuur en reguleren we de drukte.

In het centrum kunnen bezoekers leren over het waardevolle natuurgebied, de cultuur en haar geschiedenis, onder het genot van een kop koffie, lunch of diner, waarna ze ook kunnen blijven overnachten. Deze overnachtingsmogelijkheid sluit ook aan bij de langdurige wens van de gemeente Zaltbommel, het Vestingdriehoek en Regio Rivierenland om toeristen langer in het gebied te houden. Hiermee komen we ook tegemoet aan de wens vanuit de zakelijke en particuliere verhuur om te kunnen verblijven voorafgaand, tijdens of na afloop van een evenement. Ook toeristen kunnen in het seizoen hiervan gebruik maken.

De overnachtingsvoorziening is als aanvulling op het verblijf in het gebied en in het bijzonder voor Slot Loevestein een belangrijk element en

draagt bij aan de bezoekersfaciliteiten aan de ene kant en de financierbaarheid en exploitatie aan de andere kant. We gaan hierbij uit van een 3-sterren niveau: goede slaapvoorziening met goed comfort op de kamers, in basis voor maximaal twee personen per kamer. Tevens een goed restaurant voor ontbijt en diner en als passend ook lunch. Zeker omdat men veel buiten is, willen we ook een goede maaltijd kunnen aanbieden. Het is niet passend om wellness of fitness als services aan te bieden op deze plek: bezoekers beleven de natuur en de cultuurhistorie.

De overnachtingsmogelijkheden worden ingepast in het bezoekerscentrum. De architectonische uitgangspunten gelden dus voor beide delen (zie pagina 30).

Programma van Eisen en ontwerpuitgangspunten

Eind 2022, begin 2023 is een programma van eisen opgesteld door Crescenta voor het bezoekerscentrum met overnachtingsmogelijkheden in Munnikenland. Daarbij zijn tot nu toe indicatieve schetsen gemaakt op basis van het ruimtebestek en de mogelijkheden op de locatie. De uitwerking hiervan zal in een later stadium plaatsvinden.

In het programma van eisen is rekening gehouden met de kernkwaliteiten van de locatie, kaders vanuit de ruimtelijke ordening, de omgevingsvisies, en de voorziene consequenties vanuit nieuwbouw en gebruik. Hieruit zijn ontwerprichtlijnen opgesteld, die meegenomen zijn in het programma van eisen.

Het bezoekerscentrum met overnachtingsmogelijkheden:

- 1 zal het overkoepelende ruimtelijke verhaal vertellen van de (natuurlijke) omgeving;
- 2 is ondergeschikt aan het landschap en dient te passen in het landschap qua zichtlijnen en materialisering;
- 3 betreft sobere, moderne architectuur met terughoudendheid in kleur;
- 4 is duurzaam, klimaatbestendig, natuurinclusief, circulair en gemaakt van gebiedseigen materialen;
- 5 dient rekening te houden met licht en donker (donker naar de kom i.v.m. aanwezigheid flora/fauna);
- 6 dient een overgang te vormen van de Maaskade naar de Schouwendijk;
- 7 houdt rekening met de maat en schaal van een riviergebonden bedrijf i.r.t. de nieuwe toevoeging.

Het bezoekerscentrum herbergt een ruimte voor educatie, filmzaal, vergaderzaal, break-out ruimtes, een restaurant, een winkel, kantoren voor management, een ruimtes voor personeel en opslag en verdere ondersteunende functies. De overnachtingsmogelijkheid zal bestaan uit 100 kamers, waarbij de lobby/ontvangstruimte gedeeld wordt met het bezoekerscentrum. In totaal wordt voorzien dat het gebouw ca. 5.500 m² BVO zal bedragen. Naast het bezoekerscentrum zal een parkeerplaats komen met ruimte voor 1.000 auto's en 4 toerbussen (inclusief halte).

Seizoenenentree bij Batterij onder Brakel, trebuchet en poldermolens

Via Brakel komen veel fietsers en wandelaars het natuurgebied Munnikenland binnen voor een bezoek. Het is een locatie waar al veel samenkomt, zoals Batterij onder Brakel, waterwinningspunt Dunea, diverse historische locaties van Kasteel Munnikenland, het voormalige Rechthuis en een haven. De locatie biedt een prachtig zicht over de Brakelse Benedenwaarden.

Deze locatie benodigd in het hoofseizoen een ondersteunende entree voor de hoofdentree bij het bezoekerscentrum. Deze entree zal alleen open zijn van het voorjaar tot en met het najaar en de functie van informatiecentrum met kleine horecavoorziening krijgen. Van hieruit kan men bijv. rondleidingen starten naar Batterij onder Brakel. Dit gebouw zal op een eenzelfde manier worden vormgegeven als het bezoekerscentrum om zo duidelijkheid voor de bezoeker te creëren. Naast vertrekpunt voor excursies en bezoeken aan de batterij dient het ook voor het creëren van de entiteit van het gebied en een betere toezicht op het (natuur) gebied. Als locatie zien we hier bijvoorbeeld een samenwerking met Dunea of aan de toegangsweg richting de Batterij.

Duurzame energie

De energievraag van Slot Loevestein neemt door de ontwikkelingen in de toekomst toe terwijl Loevestein – en de vele partners- duurzaamheid hoog in het vaandel heeft. Daarom zullen we ook de verschillende duurzame vormen van energieopwekking

meenemen in de verdere uitwerking, zoals windenergie met de herbouw van de historische poldermolens, zonnepanelen en duurzaam vervoer. Momenteel vindt nog onderzoek plaats naar mogelijke opwekking en inpassing van duurzame energie binnen Munnikenland. Windenergie zal opgewekt worden door herbouw van de historische poldermolens in het gebied. Daarnaast leeft de wens om zonnepanelen toe te passen op daken van de toekomstige moderne nieuwbouw en bij de nieuwe parkeerplaats.

HOOFDSTUK 5

BEZOEKERS en gebruik

Passend bij het nationale erfgoed en het cultuurhistorische landschap verwachten we te groeien tot een nieuw evenwicht.

Met het toenemende bezoekersaantal van de afgelopen jaren, denken we binnen de nieuwe visie te groeien naar een bezoekersaantal in de vesting van 75.000 betalende bezoekers in 2019 naar 150.000 betalende bezoekers in 2032.

Buiten de vesting, in het Munnikenland, verwachten we eenzelfde hoeveelheid (unieke) bezoekers, waarbij we ook verwachten dat een groot aantal bezoekers de vesting én Munnikenland op dezelfde dag(en) zal bezoeken. In totaal komt het aantal bezoekers dus neer op ca. 300.000 per jaar, vanaf het jaar 2032. Door het ontwikkelen van dit gebied zijn we overtuigd dat meer mensen de waarde van dit gebied gaan zien en ervaren. Het masterplan is dusdanig opgesteld dat het financieel haalbaar is met dit aantal bezoekers. Daarnaast is de verwachting dat het daarbij ook extra oplevert voor ontwikkelingen

buitenom Loevestein. De ontwikkeling van dit gebied draagt daardoor niet alleen bij aan het voortbestaan en de ontwikkeling van Loevestein, maar heeft ook een positief effect op de regio, doordat er meer bezoekers naar deze regio gaan komen en er meer vraag komt naar aanvullende faciliteiten.

We verwelkomen in de toekomst graag een breed scala aan bezoekers in Slot Loevestein en Munnikenland: reguliere bezoekers, recreanten, educatiegroepen, toeristen en zakelijke bezoekers. Hoe de bezoekersreis van deze types bezoekers eruitziet, hebben we later in dit document kort geschetst.

1. Museumrecreant

Museumrecreanten zijn bezoekers van de vesting Slot Loevestein. Deze bezoekers komen vaak gedurende het hele jaar, met name in het weekend en in de vakanties voor een dagje of weekendje uit. Zij zijn ook geïnteresseerd in evenementen. Deze bezoekers komen ook vaak met (klein)kinderen, tussendoor op weekdays, met name op tijden dat er geen school is. Zij melden zich bij het bezoekerscentrum om daar informatie op te halen en mogelijk een toegangsbewijs te kopen.

“WE VERWELKOMEN
IN DE TOEKOMST
GRAAG EEN
BREED SCALA AAN
BEZOEKERS”

2. Museumbezoeker

Deze bezoekers komen vaak met twee personen en zijn vooral geïnteresseerd in de tijdelijke tentoonstelling (en bijvoorbeeld in het bezit van een Museumkaart). Momenteel werken we binnen Slot Loevestein met één tijdelijke tentoonstelling per jaar. Beoogd is om in de toekomst met twee tijdelijke tentoonstellingen per jaar te werken. Deze bezoekers komen door het hele jaar door en ook verdeeld over de hele week.

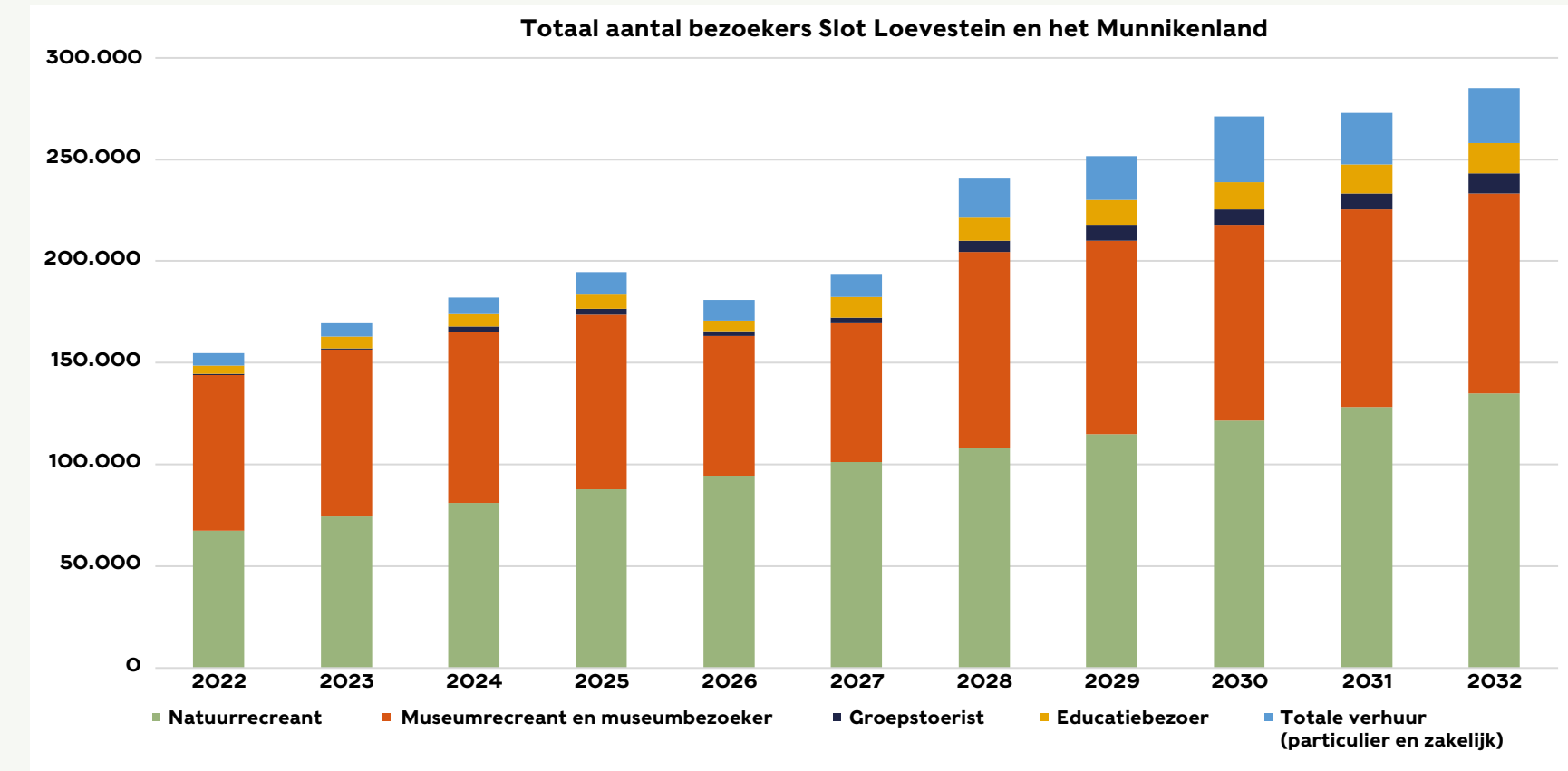
3. Educatiebezoeker

Educatiegroepen bezoeken Slot Loevestein voor een schoolbezoek met museumlessen of met schoolreisjes. Ze zijn op zoek naar een actieve/informatief uitje. In de vesting ontvangen we deze bezoekers in het toekomstige Tuighuis, waar ook een gedeelte van het educatieve programma kan plaatsvinden. Ook kan nog steeds de volwaardige bezoekerservaring van de drie

sferen aangeboden worden. Deze groepen bezoeken de vesting in specifieke perioden:
Schoolbezoeken 1 sept – 30 nov en 15 januari – 5 juni
Schoolreisjes 15 sept – 15 okt en 15 feb – 15 juni.
We gaan uit van zeven groepen per werkdag.

4a. Groepstoerist per boot

Deze bezoeker komt vooral in het hoogseizoen (van april tot en met september) met ongeveer

“VOOR HET
ONTVANGEN VAN DE
GROEP ZAKELIJKE
BEZOEKERS IS
DE GENIELOODS
GEKOZEN”

100 personen per boot. Zij komen aan de slotzijde binnen en meren aan bij de steigers die vlak naast de vesting voorzien zijn. Vanaf daar kunnen de bezoekers naar de vesting lopen en de rondleiding in de vesting en het slot beleven. Na de tour kunnen ze nog kort iets drinken, waarna ze weer op de boot zullen stappen. Deze boten hebben vaak eigen slaapplekken en eten en drinken, zodat deze groep vrijwel geen gebruik zal maken van de voorzieningen op Slot Loevestein. We ervaren wel dat deze bezoekersgroep op zoek is naar exclusieve programmering. Dit biedt kansen voor Loevestein in de vorm van bijvoorbeeld een workshop of experience (met lunch of diner) binnen de vesting.

4b. Groepstoerist per bus

Het seizoen waarin deze bezoekers komen is nog niet voldoende bekend, mede omdat hierin ook nieuwe ontwikkelingen zijn. Maar hierbij gaan we uit van 60 personen per bus per keer. De dagtours stappen in principe niet uit bij het bezoekerscentrum maar rijden direct door naar Slot Loevestein of naar andere activiteiten in Munnikenland. Bij de vesting is een ontvangst mogelijk met koffie-gebak, en eventueel met een deel educatie bij de Turfschuur/Diaconie. In de praktijk blijkt dat steeds meer operators

van deze busreizen ook een overnachting willen boeken en de reis willen combineren met meerdere activiteiten, waaronder het bezoek aan Slot Loevestein.

Dat faciliteren we graag bij het bezoekerscentrum met overnachtingsmogelijkheid. Deze bezoekers worden vooral op de donderdag en vrijdag verwacht, maar ook op de maandagen.

5. Zakelijke bezoeker

Deze bezoekers komen voor een bedrijfsvergadering of voor een seminar of event. Deze bijeenkomsten zijn met name gericht op de thema's die binnen Slot Loevestein gepresenteerd worden. Zij verblijven één dag of meerdere dagen op locatie. De activiteit vindt plaats in de vesting inclusief een bezoek aan het slot en/of het natuurgebied. Ze komen vaak alleen naar het terrein, parkeren hun eigen auto en worden ontvangen bij het bezoekerscentrum. Indien men ook een overnachting heeft geboekt, is het logisch dat daar meteen de check-in voor het hotel wordt gedaan.

Voor het ontvangen van deze groep zakelijke bezoekers is de Genieloods gekozen. Deze zal naast het slot worden gebouwd en biedt ruimte voor max 250 personen. In deze ruimte organiseren we een divers activiteitenaanbod. In de Genieloods is een keukenfaciliteit opgenomen, zodat hier ook maaltijden in de vorm van buffet geserveerd worden.

6. Particuliere verhuur bezoeker

Deze bezoeker huurt met een eigen groep een deel van de locatie binnen de vesting voor een

feest of een borrel. De gasten zullen zich in kleinere groepen of individueel melden bij het bezoekerscentrum en daar nadere informatie krijgen over de dag. Vanaf daar volgt ook het vervoer (elektrisch - gezamenlijk of individueel) naar Slot Loevestein. Wanneer deze bezoekers ook blijven overnachten, zal bij aankomst ook meteen de check-in voor het hotel worden gedaan. De particuliere bezoeker heeft dus min of meer dezelfde bezoekersreis als de zakelijke bezoeker. Deze zal eerder gebruik maken van kleinere ruimtes in de vesting en vaak op andere dagen/momenten.

7. Natuurrecreant

Natuurrecreanten bezoeken het natuurgebied Munnikenland voor een ontspannen dag(deel) in de natuur. Zij doen dit wandelend of op de fiets. Zij bezoeken vaak het bezoekerscentrum voor extra informatie en educatie over het gebied. Ook maken zij gebruik van de horeca.

Veelal zijn dit actieve 50+ers die interesse hebben in natuur en cultuur. Zij bezoeken ons vaak in het weekend en in vakanties, maar ook op doordeweekse dagen. Loevestein is een knooppunt van (langeafstands) wandel- en fietsroutes. Daarnaast ook een toeristisch overstappunt TOP-punt. Dit kunnen we met de voorgenomen ontwikkelingen in de toekomst beter faciliteren waardoor we een hoogtepunt op de reis aanbieden.

HOOFDSTUK 6

MOBILITEIT

Uit het Mobiliteitsonderzoek dat Blue Amigo in opdracht van Slot Loevestein heeft uitgevoerd naar de bereikbaarheid van en infrastructuur rondom het Munnikenland en Slot Loevestein blijkt dat het gebied niet alleen lastig te bereiken is, maar dat de toegang tot het gebied vanaf de Provinciale Weg voor een onveilige situatie zorgt.

Dat terwijl het gebied allerlei mogelijkheden biedt. Er zijn twee water-entrees (noord via Gorinchem en west via Woudrichem) en twee land-entrees (oost bij de Batterij onder Brakel en zuid bij de provinciale weg) die verder ontwikkeld kunnen worden, waardoor het gebied toegankelijker wordt voor meer doelgroepen en het indirect bijdraagt aan het behoud van de voorzieningen in deze regio.

Blue Amigo heeft tevens onderzocht op welke toekomstige ontwikkelingen (per auto, fiets, OV en vervoer over water) we kunnen inspelen. Hierbij letten we op de ambities waarbij Slot Loevestein en Munnikenland niet alleen met

de auto, maar juist ook met openbaar vervoer en over het water beter bereikbaar worden.

Bereikbaarheid en verkeersveiligheid
De bereikbaarheid voor auto's en touringbussen kunnen we verbeteren door een goede bewegwijzering van de route naar het gebied. Voor de verkeersveiligheid hebben we stedenbouwkundig en landschapsarchitectuurbureau MUST gevraagd te kijken naar een aanpassing van de afslag naar het gebied (zie schetsen op pagina 37).

De beste oplossing is om een aansluitend talud te maken op de Schouwendijk. Op deze manier

wordt de route versimpeld, gecontinueerd, helderder en veiliger. Wanneer je afslaat op de rotonde of kruising en je de weg langzaam naar beneden afrijdt, draagt dit bij aan het gevoel van 'het gebied binnenkomen'. Andersom geldt hetzelfde; als je vanuit de natuur naar boven rijdt voelt het alsof je het gebied verlaat.

Bezoek per auto

Ondanks de verbeterde bereikbaarheid en aansluiting op het ov zullen toch veel bezoekers aan dit afgelegen gebied binnen de rivieren met de auto komen. Zij parkeren momenteel op de grote parkeerplaats bij de Wakkere dijk als zij het natuurgebied willen bezoeken en op de parkeerplaats bij Slot Loevestein voor een bezoek aan de vesting. De komende jaren zal het bezoek aan het Munnikenland en Slot Loevestein gaan toenemen. Ondanks dat we de toegankelijkheid van andere vervoersmiddelen gaan faciliteren en stimuleren zal ook het aantal auto's naar dit gebied toenemen.

Onze grote wens is dat deze auto's in de toekomst niet meer door het natuurgebied zullen rijden om zo de druk op de bijzondere natuur te verminderen (incl. CO2 en stikstof). Met de komst van een bezoekerscentrum aan het begin van het gebied kunnen we dit ondervangen.

Parkeren kan dan op de grote parkeerplaats bij dit centrum. Bezoekers kunnen daarna kiezen om wandelend of fietsend het gebied te ontdekken of met de elektrische pendelbus of veerverbinding naar Loevestein te gaan.

In de periode voordat het bezoekerscentrum gerealiseerd is, zal een groot aantal bezoekers parkeren op de parkeerplaats bij de vesting. Deze heeft een capaciteit van 230 plaatsen. Met de beoogde stijging van bezoekers verwachten hier we een tekort van 70 plekken op piekdagen. Naast de parkeerplaats is ruimte om deze tijdelijke piek op te vangen. Bij evenementen, zoals het Riddertoernooi, parkeren

bezoekers bij de grote parkeerplaats in het begin van het Munnikenland en worden zij met een pendelbus naar Slot Loevestein gebracht.

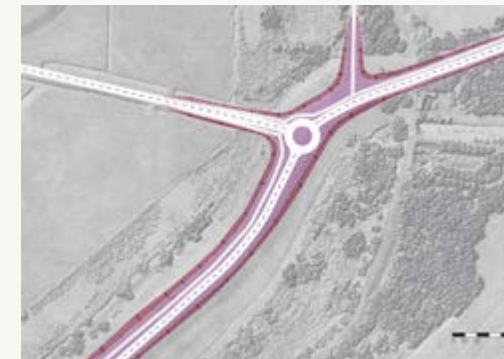
Bezoek per touringbus

We verwachten dat door de ontwikkeling van het gebied en de vesting meer touroperators dit gebied gaan opnemen in hun programma's. Momenteel parkeren zij bij Slot Loevestein. Voor dagtrips verwachten we dat dit ook in de toekomst zo zal blijven. Touroperators die meerdaagse trips aanbieden, kunnen ervoor kiezen te parkeren bij het bezoekerscentrum en hun gasten te laten overnachten bij het bezoekerscentrum.

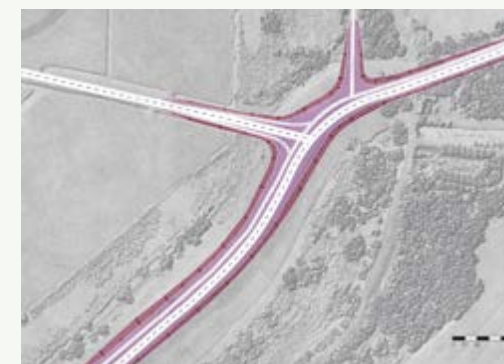
Bezoek via water

Slot Loevestein en het Munnikenland zijn via het water bereikbaar vanaf Gorinchem en Woudrichem. In de zomer biedt het verenbedrijf Riveer (gemeente Gorinchem) een bootverbinding vanaf Gorinchem. Jaarlijks bezoeken momenteel ca. 25.000 bezoekers op deze wijze het gebied en/of de vesting. De wens is om het aanbod van vervoer over water te vergroten zodat 35.000 personen per jaar gebruik kunnen maken van deze vervoersmogelijkheid. Riveer stapt vanaf 2023 over op elektrische veerboten. Helaas is de verbinding met Riveer nog niet goed zichtbaar in de reisadviezen van de verschillende OV-aanbieders.

Via Woudrichem komen bezoekers het gebied binnen met het voet- en fietsveer. Deze veerverbinding is al eeuwenoud en willen we ook in de toekomst in ere houden. Met de komst van het bezoekerscentrum aan het begin van het

Voorkeursoptie Rotonde

Optie 2 kruispunt (met verkeerslichten)

“ONZE GROTE WENS IS DAT AUTO'S IN DE TOEKOMST NIET MEER DOOR HET NATUURGEBIED ZULLEN RIJDEN”

“DE RIVIER-
CRUISEVAART DOET
REEDS DE REGIO
ROND SLOT
LOEVESTEIN AAN”

Munnikenland zal een elektrische veerverbinding bezoekers zowel naar de vesting Woudrichem als naar Slot Loevestein brengen.

Tenslotte faciliteren we hiermee dat bezoekers aan het gebied en de vesting over kunnen stappen op de veerverbinding van Riveer en zo de vestingstad Gorinchem of Fort Vuren kunnen bezoeken.

De bereikbaarheid over water zorgt er ook voor dat meer touroperators van riviercruises en andere operators het gebied op hun programma zullen zetten. De markt voor riviercruises groeit sterk en de vraag naar een iconische bestemming zoals Loevestein is groot. Het publiek is tegenwoordig veelzijdig en tegenwoordig ook jonger.

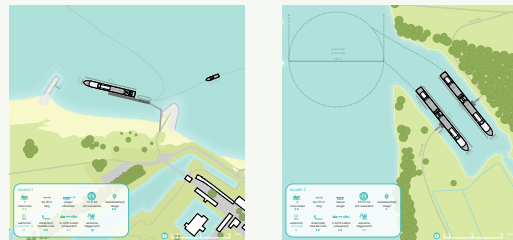
Zij willen veel zien en beleven. Dat sluit goed aan bij de ambities van Slot Loevestein en het Munnikenland.

De riviercruisevaart doet reeds de regio rond Slot Loevestein aan, waarbij de riviercruisevaart bij Slot Loevestein de wens heeft uitgesproken voor een directe aanlegmogelijkheid in het Munnikenland nabij Slot Loevestein. De huidige steiger kan buiten het vaarschema van Riveer al een enkele riviercruise ontvangen. De uitbreiding van de steigercapaciteit past binnen de ambitie van Slot Loevestein en het Munnikenland om te groeien in bezoekersaantallen met een duurzame mobiliteitswens. Beoogd wordt dat ca. 8.000 bezoekers van de schepen afkomen en Slot Loevestein gaan bezoeken.

Voor de ontvangst van veerboten en cruiseschepen zijn verschillende varianten onderzocht. Deze zijn terug te vinden in de Haalbaarheidsstudie Doorontwikkeling Munnikenland Loevestein (2020).

Daarbij bestaat de voorkeur voor de uitbreiding van de huidige steiger (variant 1) met een aftakking naar de andere krib. Hiermee kunnen we één schip per keer tot maximaal 135 meter ontvangen en aan de andere steiger de veerverbindingen en watertaxi. Variant 2 blijft een optie, die ons kan helpen bij het ontvangen van meerdere cruiseschepen tegelijkertijd. Variant 4 is tevens een optie als aanlegsteiger voor cruiseschepen en zal tevens de plek zijn waar we het elektrisch bootvervoer.

Het binnenhalen van riviercruises vergt wel behoorlijke investeringen in deze aanlegsteigers. Deze investeringskosten kunnen gedekt worden door meerjarige overeenkomsten met de maatschappijen.

Vervoer binnen het gebied

Elektrische fietsen en stepjes

Individuele vormen van vervoer zoals de (elektrische) fiets of stepjes bieden de mogelijkheid om ook andere attracties in het gebied te bekijken, zoals de Batterij onder Brakel of nabij Poederloijen. Op deze routes wordt ook verwezen naar fietsknooppunten en het ‘Rondje Pondsje’.

Fietsverhuur en stepjes zullen kostendekkend aangeboden worden om het gebied te verkennen of naar Slot Loevestein te gaan. Dit draagt enorm bij aan de spreiding van de bezoekers en bovendien aan de beleving van het gebied.

Voor de bereikbaarheid per fiets zijn weinig verbeteringen nodig. We voorzien een veilige stalling voor e-fietsen in Munnikenland en bij Slot Loevestein, net als een aanbod van dit individuele vervoer op de zogenaamde OV-hubs.

De wens is om de paden en routing in het Munnikenland aan te passen, zodat er meer mogelijkheden voor fietsers en ook wandelaars zijn in dit gebied. Het Munnikenland is nu struinnatuur, waarbij bezoekers van de paden af kunnen en bijna overal in het gebied mogen komen. In overleg met Staatsbosbeheer wordt bekeken of we voor fietsers en bezoekers die niet makkelijk van de paden af kunnen, extra paden kunnen aanleggen.

Het bijzondere van dit gebied is dat het een buitendijks natuurgebied is. Dat geeft een bijzondere flora en fauna. Buitendijks betekent ook dat er in perioden hoog water is. Hoog water biedt een enorme kans om juist ook deze periode voor bezoekers interessant te maken. De grote wens is dan ook een hoogwaterpad aan te leggen. Op die manier zijn alle seizoenen in dit gebied beleefbaar.

Bereikbaarheid met openbaar vervoer

Het Munnikenland en Slot Loevestein zijn met het Openbaar Vervoer te bereiken, maar dit zorgt wel voor een langere reistijd dan met de auto. Sinds voorjaar 2022 is bij Slot Loevestein een halte geplaatst voor de HaltetaxiRRReis. Helaas is deze halte nog niet goed zichtbaar in de reisadviezen van de verschillende OV-aanbieders. Hierdoor haken mensen die op deze manier naar dit gebied willen komen op dit moment nog af.

Zowel in Zaltbommel als in Gorinchem is een treinstation. Vanaf Zaltbommel kan men de HaltetaxiRRReis bestellen voor de reis naar Loevestein. Komt men aan in Gorinchem, dan kan men gebruik maken van de OV-fiets en Riveer voor de oversteek naar Loevestein. Dit kan echter alleen in het vaarseizoen van Riveer of als men een watertaxi bestelt. In Woudrichem is een bushalte en kan men vervolgens met het voet- en fietsveer over naar Loevestein.

Onze ambitie is bij het bezoekerscentrum een OV-hub te creëren tussen provincie Gelderland en Noord-Brabant (en Zuid-Holland). Niet alleen vergroot dat de mogelijkheden voor bezoekers om dit gebied te bezoeken, maar dit draagt ook bij aan het op peil houden van het voorzieningenniveau in de regio.

Credits: Kim Balster

HOOFDSTUK 7

BUSINESSCASE en financiën

In 2021 heeft architectenbureau TPAHG samen met Witteveen+Bos en Eelerwoude een haalbaarheidsonderzoek naar de Doorontwikkeling van Munnikenland Loevestein uitgevoerd. Op basis hiervan heeft BOEi, specialist in het herontwikkelen van erfgoed, een totale Businesscase opgesteld voor Slot Loevestein en het Munnikenland. Nils van Keulen heeft de herinrichting van het museale gedeelte uitgewerkt en berekend. BOEi heeft deze begroting samen met de exploitatiegegevens van stichting Slot Loevestein tot één businesscase gebracht.

Tijdens het opstellen van dit businessplan hebben we ook een start gemaakt met het governance model. Nieuwe input is tot en met het 1e kwartaal van 2024 verwerkt in de businesscase, zodat de hier beschreven informatie aansluit bij de inhoud van het Masterplan. Op basis van de businesscase is ook de financieringsvraag opgesteld en financieringsopgave uitgewerkt. Het governance model wordt verder besproken in hoofdstuk 8.

1. Businesscase opzet

De businesscase in 2 delen:

- 1 Het gebied binnen de vesting is in beheer van stichting Rijksmuseum Slot Loevestein. Hier zijn het voornamelijk monumentale gebouwen die herontwikkeld worden met

nieuwe toevoegingen.

- 2 Het gebied buiten de vesting, voornamelijk Munnikenland is eigendom van Staatsbos-beheer, waterschap Rivierenland, gemeente Zaltbommel en Rijkswaterstaat betreft ook steigers en het opengebied zelf

De twee onderdelen zijn samengevat in één businessmodel omdat de functies een wisselwerking met elkaar hebben. Hiermee maken we de totale financiële opgave inzichtelijk.

2. Uitgangspunten

De Businesscase heeft een looptijd van 30 jaar en is opgesteld aan de hand van de uitgangspunten die in de vorige hoofdstukken aan bod zijn gekomen. De volgende punten zijn nog

niet eerder benoemd, maar zijn wel belangrijk voor de totstandkoming van de businesscase.

- Buiten de vesting wordt geen entree-ticket gehanteerd, het gebied blijft vrij toegankelijk.
- Voor de vesting geldt wel een toegangsticket. Hiervoor zijn verschillende tarieven vastgesteld per doelgroep.
- De businesscase dient in zijn totaliteit positief uit te komen. Dit betekent dat ontwikkelingen niet één op één getoetst worden met de beoogde functie in het model, maar in totaliteit.
 - Een aantal gebouwen worden (deels) uit de kaartverkoop gefinancierd: het Wachthuisje, het Brouwhuis, het Tuighuis

“DE BUSINESSCASE
HEEFT EEN
DOORLOOPTIJD
VAN 30 JAAR”

en Diaconie en de Turfschuur.

Deze gebouwen hebben namelijk een museaal, recreatief programma.

- De onderdelen met meer zakelijke verhuur, zoals de Genieloods, dienen middels de ‘interne huur’⁵ zelf voor voldoende opbrengsten te zorgen om de exploitatiekosten te kunnen dragen, en een (kleine)plus te genereren voor de niet-commerciële delen.
- Het bezoekerscentrum bevat een aantal commerciële functies (zoals verhuur van kantoor en vergaderruimtes en de overnachtingsmogelijkheden) die ervoor zorgen dat de exploitatie sluitend is.
- In de businesscase is een inschatting gemaakt van het aantal personen dat gebruik gaat maken van de verschillende functies en faciliteiten, gebaseerd op de input die beschreven is in Hoofdstuk 5 - Doelgroepen. Hieruit volgt een jaarlijks verwacht inkomen voor de stichting. De exploitatiekosten zijn ook op deze informatie gebaseerd en per jaar berekend. (zie grafiek op pagina 37)
- De exploitatielasten worden in het model berekend over het totale toegevoegde vastgoed; in de businesscase zijn de jaarlijkse lasten verdeeld over de gebouwen op basis van de bouwprijs inclusief bijkomende kosten. Dit is gedaan omdat het bouwbudget een belangrijk onderdeel is van de financieringslast en de bijkomende kosten, en daarnaast ook van de onderhoudscomponent. Dit is dus de meest zuivere verdeling in modelvorm.
- De totale ontwikkeling wordt gefaseerd uitgevoerd. De fasen zijn bepaald aan de hand van het bezoekersaantallen model

dat is opgesteld met een looptijd van 15 jaar, zie grafiek bezoekersaantallen in hoofdstuk 5 - Doelgroepen.

- In de businesscase wordt gewerkt met het principe van een bouwdepot. Dit betekent dat de rente en aflossing alleen gerekend wordt over het deel van de lening dat daadwerkelijk opgenomen is. Inkomsten volgen een jaar na bouw van de locatie.
- De herinrichting van het museum is ook meegenomen in de totale businesscase

In de businesscase zijn de volgende uitgaven voorzien:

- Exploitatielasten: financiering, onderhoud, afschrijvingen, energiekosten, personeelskosten, exposities, projecten, inkoop horeca, belastingen, etc.
- Interne huur
- Ontwikkelkosten
- Bouwkosten
- Advieskosten

In de businesscase zijn de volgende inkomsten voorzien:

- Interne huur gebouwen (binnen en buiten de vesting)
- Verhuur gebouwen aan externen (binnen en buiten de vesting)
- Inkomsten tickets (binnen de vesting)
- Educatiebijdragen
- Inkomsten uit rondleidingen, workshops en evenementen (binnen en buiten de Vesting)
- Inkomsten overnachtingen (buiten de vesting)
- Opbrengsten Horeca (binnen en buiten de vesting)

- Opbrengsten Verkoop (binnen en buiten de vesting)
- Subsidies en fondsen

3. Conclusie investeringen en businesscase

Uit deze studie blijkt dat – indien de beoogde bezoekersramingen daadwerkelijk behaald worden – de ontwikkelingen vanuit een vastgoed exploitatie goed mogelijk zijn: de businesscase is valide en zakelijk haalbaar. De totale investering bedraagt circa 5,8 miljoen voor de herinrichting van het museum (1a.) 5,3 miljoen euro voor de bouwopgaven en inrichting binnen de vesting (1b.), 18,3 miljoen voor de bouwopgaven en inrichting van de bezoekerscentra en overnachtingsmogelijkheden in het Munnikenland (2a.), 1,35 miljoen voor parkeren en elektriciteitsopwekking (2b.), ca. 1 miljoen voor groenontwikkelingen (3.), 1,2 miljoen voor de aanlegsteiger (4.) en 3 miljoen en incidentiele bijdrage (5.). Totaal komt dit neer op een investering van 35,95 miljoen euro.

4. Financieringsvoorstel op basis van businesscase

Voor de financiering valt de businesscase in vier delen te onderscheiden, op basis van eigendom en op basis van aard van de investering.

1. De Vesting

Kenmerkend is de eigendomsstructuur van de vesting. In de rijksmonumentale bebouwing wordt de herinrichting van het museum ingebed, daarnaast zal nieuwbouw worden gerealiseerd. Om vanaf 2029 een positieve cumulatieve businesscase te kunnen draaien is voor de jaren dat het museum deels dichtgaat voor de herinrichting totaal een eenmalige overbrugging van 2 miljoen euro nodig. Financiering van de herontwikkeling van het museum, de voorzienie nieuwbouw en herbouwopgaven binnen de vesting kunnen gerealiseerd worden door een lening van OCW Schatkistbankieren van afgerond 7,3 miljoen en fondsen en subsidiebijdragen van 1,8 miljoen euro. Slot Loevestein handelt als goed huisvader en heeft daardoor volledige controle over de gebouwen. Een 100% OCW Lening voor de nieuwbouw is daarom een voor de hand liggende financieringsvorm.

2. Bezoekerscentrum met overnachtingsmogelijkheden, parkeerplaats en Batterij onder Brakel

De nieuwe gebouwen en voorzieningen in Munnikenland liggen op grondgebied van Waterschap Rivierenland. Een erfpacht constructie biedt de meeste zekerheid om op grondgebied van een ander eigen vastgoed te ontwikkelen. Financiering middels een lening van OCW van afgerond 17,8 miljoen euro en

een eenmalige bijdrage van 0,5 miljoen voor de inrichting van het bezoekerscentrum van het Rijk is in deze businesscase als uitgangspunt genomen.

Parkeren tegenover het bezoekerscentrum is voorzien inclusief zonnepanelen voor eigen elektriciteitsopwekking (1,35 miljoen). Het gebied is ca. een hectare groot. De kosten voor de parkeerplaatsaanleg worden gefinancierd uit de regionale en landelijke subsidies en fondsen.

3. Recreatieve ontwikkeling Munnikenland

De investeringen om het gebied recreatief beter te ontsluiten moeten middels subsidies plaatsvinden. Hiertoe zijn provinciale fondsen mogelijk beschikbaar. Voor meer museale elementen als de trebuchet en de historische windmolen kunnen specifieke fondsen beschikbaar komen. Ontwikkelkosten en advieskosten voor het Munnikenland en de groenontwikkeling (1 miljoen) worden uit de subsidie vanuit de RegioDeal of ErfgoedDeal en andere subsidies en fondsen gefinancierd.

4. Aanlegsteigers en mobiliteit

De verschillende vervoersmodaliteiten vragen om afstemming met andere participanten. Onderling dient het mobiliteitsplan en de financiering hiervan nader geregeld te worden. De investering van de aanlegsteiger van 1,2 miljoen zal gedekt worden uit de omzet van de riviercruisemarkt.

Voor de OCW-lening wordt uitgegaan van een rentepercentage van 2,7% (bron: website Rijk begin februari 2024). Beoogd is om circa 17%

van de omzet uit de inkomsten van de overnachtingsmogelijkheid in te zetten voor de aflossing van de lening Schatkistbankieren en onderhoud van de (nieuwe) gebouwen. De nieuwbouw levert een bedrag van ruim 2,1 miljoen extra inkomsten op in 2032. Deze nieuwe toevoegingen zijn noodzakelijk om Slot Loevestein toekomstbestendig te laten zijn, de stijging van personeelskosten te dragen, wisseltentoonstellingen en activiteiten te programmeren en een gezond weerstandsvermogen te hebben. De businesscase en financiering zijn gebaseerd op de planning zoals genoemd op pagina 57.

Deze vier delen vormen samen één geheel. Het één kan niet zonder het ander. Het bezoekerscentrum trekt de benodigde bezoekers uit de omgeving richting het Munnikenland en de vesting. Het entreegebouw met parkeerplaats vormt een voorname ontvangstlocatie. Vooral voor de zakelijke markt zijn combinaties te maken tussen vesting en hotel. Door de overnachtingsmogelijkheid blijven toeristen ook langer in het gebied hangen. Het beoogde programma is nodig om bezoekers het gebied te kunnen laten beleven en om bezoekers op een goede en duurzame manier van en naar het Munnikenland te begeleiden. Een deel van de verwachte opbrengsten uit het entreegebouw kunnen terugvloeien naar de vesting. De vesting is en blijft de hoofdattractie en krijgt door de herinrichting internationale allure als Rijksmuseum.

We zullen hiervoor onder andere de volgende fondsen aanschrijven:

- Het Cultuurfonds
- Fonds voor Cultuurparticipatie
- Het Mondriaanfonds
- Loket DigitALL
- Vriendenloterij
- BPD Cultuurfonds
- Cultuurfonds van de BNG bank
- Gelderse Cultuurlening
- Gelders Waterschapsfonds
- VSB Fonds
- vfonds
- M.O.A.C. Gravin van Bylandt Stichting
- Stichting Virtutis Opus
- Stichting Dioraphte
- Hendrik Muller Fonds
- Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven
- Stichting Pieter Bastiaan
- Stichting De Lange Brug
- Stichting Kramer Lems
- Van Eesteren-Fluck & Van Lohuizen Stichting (EFL stichting)
- De Frans Mortelmans Stichting
- Gieskes-Strijbis Fonds
- Van Voorden Stichting
- Van Voorden Stichting
- Stichting NH1816

Daarnaast zullen de volgende subsidie-mogelijkheden verder worden onderzocht:

- Rijk
- SIM voor onderhoud monumentale gebouwen
 - Erfgoed Deal
 - Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

- Provincies
- Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland
- Cultuur en erfgoed participatie
 - Functioneel gebruik erfgoed
 - Molens en stoomgemalen
 - Biodiversiteit en landschap
 - Hoogwaardige fietsroutes
 - Gelderse gebiedsagenda

- Regio Rivierenland
- RegioDeal
 - Fruitdelta Rivierland (bijv. Regionaal Stimuleringsfonds)

- Pact van Loevestein
- Cultuur en erfgoed participatie
 - Functioneel gebruik erfgoed

- Gemeenten
- Zaltbommel, Gorinchem en Altena
- Faciliterende ondersteuning planvorming, verkeersafwikkeling.

	OCW	Lening Rijk	Subsidies en fondsen	Samenwerkingspartners
1a Herinrichting museum	2	2	1,8	
1b Herbouw binnen de vesting		5,3		
2a Entrees, bezoekerscentrum en overnachtingsmogelijkheid	0,5	17,8		
2b Parkeren			1,35	
3 Groen			1	
4 Aanlegsteiger				1,2
5 Incidentiele bijdrage		3		
Totaal	2,5	28,1	4,15	1,2
Totaal 35,95 miljoen euro				

Credits: Ernst Wagenveld

HOOFDSTUK 8

GOVERNANCE

Dit hoofdstuk beschrijven we eerst de huidige situatie en de toekomstwensen. Daarna lichten we het gewenste governance model toe, samen met de risico's en oplossingsmogelijkheden.

1. Huidige situatie

Momenteel is de gehele organisatie van en rond Slot Loevestein ondergebracht in één entiteit: Stichting Rijksmuseum Slot Loevestein. Dit omvat de gehele vesting. Het gebied en de gebouwen binnen de vesting zijn eigendom van het Rijksvastgoedbedrijf. Stichting Rijksmuseum Slot Loevestein is gedelegeerd eigenaar. Het Munnikenland is in eigendom van meerdere eigenaren: Het Waterschap Rivierenland, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer heeft daarnaast enkele delen van het terrein in erfpacht uitgegeven aan Dunea, De Capreton en Free Nature.

2. Toekomstwensen

In de toekomst voorzien we ook ontwikkelingen buiten de vesting. Het is onze wens om de gehele planontwikkeling (van vesting en Munnikenland) in één hand te houden, onder voorbehoud van enkele randvoorwaarden (zie hieronder Randvoorwaarden toekomstmodel).

We houden graag de zeggenschap in één hand om de volgende vijf redenen:

- 1 Het gehele ensemble van Slot Loevestein en het Munnikenland hoort in uitstraling én businessmodel bij elkaar, waarbij het slot als icoon het middelpunt is en blijft. Alle in dit masterplan beschreven activiteiten zijn uiteindelijk ondergeschikt aan het in stand houden van Slot Loevestein en het vertellen van het bijzondere verhaal van de vesting en de omgeving. Wanneer de zeggenschap van het museum in één hand blijft, waarborgen we deze samenhang en hiërarchie.
- 2 De stichting is en blijft het primaire aanspreekpunt voor alle betrokkenen, voor het gehele Masterplan. Dat maakt communicatie overzichtelijk.
- 3 Voor het gehele plan zal een groot deel van de financiering van overheden en/of maatschappelijke partijen moeten komen.

- 4 De risico's zijn beheersbaarder doordat belangtegenstellingen in de looptijd van het project tot andere/nieuwe inzichten leiden, die gezamenlijk worden beschouwd.
- 5 Dit Masterplan voorziet in een maatschappelijk opgave. We hebben maatschappelijk draagvlak nodig om het Masterplan te realiseren. Daarom is het niet wenselijk om onderdelen bij commerciële partijen weg te zetten.

Het gebied is uiteindelijk ook te klein voor meerdere partijen (met andersoortige doelstellingen). Dit plan met museale én gebiedsontwikkeling moet juist versnippering tegengaan. Dat neemt niet weg, dat met andere partijen samengewerkt dan wel deelverantwoordelijkheden uitbesteed kunnen en zullen worden. Het is wel essentieel dat overheden en partners zich committeren aan de doelstellingen en binnen de stuurgroep een trekkende rol vervullen.

“HET IS ONZE WENS OM DE GEHELE PLAN-ONTWIKKELING IN ÉÉN HAND TE HOUDEN”

3. Toekomstmodel

De huidige stichting Rijksmuseum Slot Loevestein is de uiteindelijke verantwoordelijke voor de uitvoering en exploitatie van het hele Masterplan: de UBO⁶. Naast het managen van het gehele project (het Masterplan Munnikenland) is er ook de (door)lopende exploitatie van Slot Loevestein. Zo zijn deze beide functies goed te combineren daar waar de lijnen bij elkaar komen (op directie/ bestuursniveau).

Wel worden delen van het project in afzonderlijke juridische entiteiten ondergebracht voor financiële zekerheid: mocht een deel van het project onverhoopt en onverwacht in de problemen komen dan raakt dat (formeel) alleen dat deel van het project.

4. Randvoorwaarden toekomstmodel

Om het toekomstmodel te laten slagen zien we de volgende randvoorwaarden:

- Stichting Rijksmuseum Slot Loevestein functioneert als UBO;
- UBO is verantwoordelijk voor publieksmanagement en exploitatie gebouwen;
- Nieuwe ontwikkelingen in de vesting en het Munnikenland komen in eigen juridische entiteiten;
- TKO's (Turnkey-koopovereenkomsten) voor de nieuwe ontwikkelingen om geen ontwikkelrisico lopen;
- Financiering komt ten goede aan het totaalproject;
- Garantstelling voor de vesting: geen eigendom dus geen onderpand
- Hoofdfinanciering vanuit Schatkistbankieren (OCW)
- Aanvullend ErfgoedDeal/Regiodeal, subsidie vanuit de Provincie, Regio Rivierenland, gemeenten en fondsen.
- Exploitatieovereenkomst voor het Munnikenland van Staatsbosbeheer
- (Erf)pachtovereenkomst voor nieuwe ontwikkelingen (1€)
- Natuuronderhoud blijft bij Staatsbosbeheer

5. Omgaan met risico's

Realisatie van het gehele Masterplan zal complex zijn, onder andere vanwege de vele betrokkenen (Staatsbosbeheer, Waterschap Rivierenland, Rijkswaterstaat, meerdere gemeenten, meerdere provincies, OCW), maar ook vanwege financiële risico's. Daarom is hiernaast een aantal risico's met oplossingsrichtingen weergegeven om de robuustheid van het gestelde governance model te verduidelijken.

6. Samenwerking met stakeholders

We werken nauw samen met Staatsbosbeheer, het Waterschap Rivierenland, Rijkswaterstaat, de Provincie Gelderland en de betrokken gemeenten in de exploitatiefase. Vooraf spreken we daarom intensief met deze groepen over de wensen en mogelijkheden binnen het Masterplan. Bij voorkeur komen we tot een intentieovereenkomst met betrokken Stakeholders.

Slot Loevestein wenst draagvlak voor dit Masterplan te verkrijgen en commitment van de overheden en het ministerie om het Masterplan tot uitvoering te brengen. Daarom is besloten een stakeholderproces op te zetten waarbij naast overheden en het ministerie ook omwonenden, naastgelegen grondeigenaren, terreinbeheerders, natuurorganisaties e.a. op de hoogte gebracht worden over de plannen en kritische vragen kunnen stellen om gezamenlijk tot consensus te komen. Dit gebeurt in 3 groepen; Een stuurgroep, een projectgroep en een klankbordgroep, om de stakeholders ieder op een passende manier te kunnen informeren en de belangrijkste stakeholders de kans te geven om onderdelen van het masterplan verder samen vorm te geven. De groepen worden geleid door een onafhankelijke voorzitter.

We hebben ervoor gekozen bovengenoemde stakeholders zo vroeg mogelijk bij het proces te betrekken. Zo worden ze mede-eigenaar van het proces door mee te beslissen over zo veel mogelijk aspecten van het beleid en het proces. Het tijdig betrekken van stakeholders zorgt voor actieve deelname, een verrijking van het proces en uiteindelijk voor draagvlak.

Risico's	Oplossingsrichtingen
Onverhoopt tegenvallende overnachtingsexploitatie	Een (gedwongen) verkoop of verpachting van het overnachtingsdeel van het bezoekerscentrum zal voldoende zijn om de bancaire schulden af te lossen. De overnachtingsmogelijkheid moet daarom marktconform aangeboden kunnen worden.
Gebrek aan kennis op gebied van exploitatie van overnachtingsmogelijkheid.	Aantrekken van deze kennis is belangrijk. Daarbij is het nodig om deze kennis in de hele keten van Slot Loevestein te verankeren: niet alleen in de uitvoering, maar ook op het niveau van management, directie/bestuur en toezichthouders.
Realisatie/bouwfase van het bezoekerscentrum in doorlooptijd, kosten en proces	Partner betrekken die het bezoekerscentrum turnkey overdraagt aan de stichting. Het businessmodel dient als basis.
Exploitatie van het bezoekerscentrum en/of het slot draait niet zoals gewenst	Afspraken maken met de overheden over de maatschappelijke financiering (risicodragende deel), bijvoorbeeld over doorlooptijden en bezuinigingsvoorstellen vanuit het Masterplan
Financiering van het gehele Masterplan is niet uitvoerbaar met mix van maatschappelijke en bancaire financiering	Bancaire financiering kent een hoger rentepercentage waardoor de kosten oplopen als er te weinig maatschappelijke financiering opgehaald kan worden. Mocht dat het geval zijn dan is de realisatie van de overnachtingsmogelijkheid van het bezoekerscentrum wellicht alleen mogelijk als dit bij een derde komt te liggen. In die situatie is het wenselijk dat de stichting (of een entiteit binnen de invloedssfeer van de stichting) huurder wordt, op basis van een langdurig huurcontract. Dat geeft de stichting betere sturing en invloed van de gehele exploitatie van het bezoekerscentrum in samenhang met (en ondersteunend aan) de exploitatie van het slot. Een deel van de voordelen van “alles in één hand houden” valt dan weg, maar als het niet anders kan is de rol van de stichting als huurder/exploitant te overwegen.
Verantwoordelijkheid vanuit de verschillende onderdelen van het Masterplan, op eigen grond en op grond van derden, is onduidelijk	Centrale regie bij één partij houden (de stichting). Alle betrokkenen voor alle zaken hebben steeds één aanspreekpunt.

Credits: Kim Bakker

HOOFDSTUK 9

RUIMTELIJKE ORDENING en milieu

Omdat het Masterplan bestaat uit nieuwe ruimtelijke

ontwikkelingen, doorlopen we een ruimtelijk orderingsproces

om alles mogelijk te maken. Dit hoofdstuk omvat een aantal

aspecten die we betrekken in het ruimtelijk kader.

Bestemmingsplan/omgevingsplan

Bij de totstandkoming van het Masterplan is continu gekeken hoe de missie en visie binnen de punten van de omgevingsvisie past. De Gemeente Zaltbommel werkt deze momenteel uit met Maasdriel, omdat het laatste Bestemmingsplan voor Slot Loevestein en Munnikenland inmiddels is verlopen. De structuurvisie uit 2022 wordt hiervoor als basis genomen. Loevestein is zowel een cultureel ondernemer als een erfgoedondernemer en draagt zorg voor het behoud van het slot en de vesting. Middels het credo ‘Behoud door Ontwikkeling’ nemen we je mee in hoe we per kernopgave onze plannen vormgeven.

Klimaat, natuur, biodiversiteit en circulariteit

Biodiversiteit, natuur, groen en water worden integraal meegenomen in het voorliggende plan, met name in Munnikenland (zie hoofdstuk 2, 3 en 6). Met name de komst van het bezoekerscentrum reguleert de bezoekersstroom en zorgt voor meer zicht op het gebied, ook na sluitingstijd van het slot. Ook zorgt dit centrum voor meer kennis over de kostbare natuur, waardoor bezoekers met meer aandacht en voorzichtigheid het gebied zullen betreden. Daarnaast zwakken we de hoeveelheid autobewegingen door het natuurgebied af en vervangen we deze voor duurzamere mobiliteit richting het slot

(fietsen, stepjes of te voet). Ecologische en esthetische waarden kunnen zo worden versterkt: het voorgestelde behoud en de ontwikkeling van oude landschapselementen is bevorderlijk voor de biodiversiteit.⁷

GNN/Natura2000

Het plangebied bevindt zich in Het Gelders Natuurnetwerk (GNN) en het Natura2000 gebied (Europees beschermd). Deze gebieden zijn beschermd en er gelden regels rondom bescherming en ontwikkeling van deze gebieden. Deze regels zijn bekend en de voorgestelde plannen zijn met deze beschermingsrichtlijnen al meegenomen in het ontwerp. Zowel bij de gekozen locaties en architectuur als de uitwer-

“IN DE HUIDIGE
TIJD VAN KLIMAAT-
VERANDERING EN
ENERGIETEKORTEN
IS DUURZAAMHEID
BELANGRIJKER
DAN OOI”

king en gebruik (o.a. mobiliteit) wordt er met de bestaande natuurwaarden zeer voorzichtig omgesprongen. Ook gevolgen van een eventuele gewijzigde stikstof depositie op het Natura2000 gebied dient nader te worden onderzocht.

Ook wordt er gezocht naar goede compensatiemogelijkheden voor de nieuwbouw. Hiervoor is nog nader onderzoek nodig; zoals bijvoorbeeld naar de bodem, flora en fauna, Natuurnetwerk Nederland en stikstof in het kader van Natura2000 gebieden. Dit zijn allemaal onderzoeken die onderdeel uitmaken van het proces rondom het omgevingsplan. Deze onderzoeken worden opgestart na akkoord op het Masterplan, wat ook als Ruimtelijk Kader gezien kan worden in de ruimtelijke planning.

Landschap en stedenbouw

De bijzondere en unieke waarde van ieder werelderfgoed is vastgelegd in het Statement of Outstanding Universal Values (OUV) van Unesco. Deze waarden zijn meegenomen in de effectenanalyse HIA en CHER, die in juni 2022 is afgerond en de basis vormt voor dit Masterplan. Cultuurhistorisch erfgoed speelt een grote rol bij de ontwikkeling van plaats- of streekidentiteit. Cultuurhistorische bewustwording versterkt bovendien de betrokkenheid van mensen bij hun omgeving. Het Masterplan draagt bij aan het behouden, versterken en het verder ontwikkelen van de kernkwaliteiten, door bijvoorbeeld de architectuur binnen en buiten de vesting aan te laten sluiten op de historische beleving. Zie hiervoor ook hoofdstuk 2.

Duurzaamheid en energietransitie

In de huidige tijd van klimaatverandering en energietekorten is duurzaamheid belangrijker dan ooit. Slot Loevestein richt zich daarom op energiebesparende maatregelen binnen de vesting én op het ontwikkelen van kwalitatief goede nieuwbouw. In het Munnikenland kijken we naar mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie. Onze ambitie is om in 2032 energieneutraal te zijn, en de CO2 uitstoot én stikstofuitstoot zo laag mogelijk te houden. Momenteel wordt onderzocht welke maatregelen daarin het meest kansrijk zijn.

Balans verschillende functies in buitengebied

Nieuwe initiatieven in het buitengebied (recreatie) worden afgewogen tegen de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten, zie hiervoor de hoofdstukken 2 en 5. Daarnaast is onderzoek gedaan naar missende functies in het gebied en naar andere overnachtingsmogelijkheden voor bezoekers aan Loevestein. Op basis van die studies is gekozen voor 3-sterren overnachtingsmogelijkheid bij het bezoekerscentrum en het bezoekerscentrum zelf als hoofdentree en huiskamer van het gebied. Ten tijde van de opstart van het omgevingsplan zal aanvullend een onderzoek gedaan worden in het kader van de Ladder Duurzame verstedelijking.

Toerisme en recreatie

Het versterken van de cultuurhistorische kwaliteiten heeft een gunstig effect voor recreatie en toerisme. Door de ontwikkeling van een bezoekerscentrum met overnachtings-

voorzieningen krijgt het natuurgebied Munnikenland meer identiteit en belang. De bijzondere erfgoedlocatie zorgt voor een aanzuigende werking van bezoekers. Door de overnachtingsvoorziening op een passende manier toe te voegen aan het bezoekerscentrum reguleren we het bezoek aan het natuurgebied en de vesting beter, en komen we tegemoet aan de wens van de regio Rivierland en de Vestingdriehoek om bezoekers langer in het gebied te laten verblijven.

Binnen dit Masterplan werken we zo toe naar de ontwikkeling van bestaande en nieuwe recreatieve plekken (meer mogelijkheden voor dag- en verblijfsrecreatie). Door het nieuwe museumconcept, dat zich al vanaf Munnikenland gaat manifesteren, zorgt Slot Loevestein voor versterking van de identiteit van de Bommelerwaard. Hiermee sluiten we ook aan bij de visie van Provincie Gelderland en dragen we bij aan het zichtbaar en beleefbaar maken van de Gelderse identiteit.

Verkeersinfrastructuur en mobiliteit

Door middel van elektrisch pendelvervoer over water en land zorgen we voor meer duurzame vervoersbewegingen in het natuurgebied wat ten goede komt aan het behoud van het gebied. Slot Loevestein zorgt daarnaast voor goede laadinfrastructuur voor fietsers en elektrische auto's, ook op recreatieve routes. Vervuילend verkeer wordt zo vroeg mogelijk afgevangen. Op een aantrekkelijke manier verbinden we recreatieve plekken door (recreatieve) routes. Hierdoor zal het routenetwerk uitbreiden (wandelen, fietsen en varen).

In de toekomst hopen we daarnaast ook een betere bereikbaarheid met het OV te kunnen creëren: zie hiervoor hoofdstuk 6 – Mobiliteit.

Water en waterveiligheid

Het Munnikenland is onderdeel van de uiterwaarden. De uiterwaarden worden gebruikt voor de waterafvoer via onder andere de Waal. Diverse zomerkades liggen in het gebied. Daarnaast is de nieuwe entree voorzien in de beschermingszone van de winterdijk. Nieuwe ontwikkelingen dienen de rivier-veiligheid niet in het geding te brengen. Hiervoor is nader onderzoek nodig en een waterwetvergunning.

Leefbaarheid, zorg & welzijn, onderwijs

Middels dit Masterplan faciliteren we ontmoetingsplekken binnen en buiten. Het nieuwe bezoekerscentrum fungeert als huiskamer van de regio. Er is veel aandacht voor educatie: We verwachten over 10 jaar 30.000 educatieve bezoekers te verwelkomen die niet alleen leren over natuur en cultuurwaarden, maar ook over oorlog en vrede, recht en onrecht, vrijheid en gevangenschap, nationalisme en zelfbeschikking.

Archeologie

Door Heunks is in 2008 het Basisrapport archeologische vindplaatsen en verwachtingen Munnikenland opgesteld, een bureauonderzoek met veldtoetsing (onderdeel van het MER Munnikenland). Hieruit werd duidelijk dat er hoge archeologische verwachtingen zijn in het gebied. Door de hoge archeologische verwachtingen op de beoogde

plek van de ontwikkelingen zullen er een aantal stappen (via de fasering van de Archeologische Monumentenzorg: AMZ-fasering) worden ondernomen om uit te sluiten dat er geen waardevolle tijdslagen en voorwerpen verloren gaan bij de nieuwe ontwikkelingen:

- 1 Inventariserend veldonderzoek (IVO)
- 2 Selectiebesluit, afhankelijk van uitkomsten veldonderzoek:
 - A einde archeologisch onderzoek;
 - B opgraven met archeologische begeleiding;
 - C fysiek beschermen.

Naast bescherming wordt archeologie ook als grote kans gezien in het museumconcept: we kunnen hier onze voorziene educatie-programma's op aan laten sluiten en zo de geschiedenis van Slot Loevestein nog beter zichtbaar maken.

Cultuurhistorie

Zoals eerder beschreven gaan we in de ontwikkeling voorzichtig om met de cultuur-historie en de hoge cultuurwaarden. In de afweging van locaties, architectuur en uitwerking hebben we op basis van de kernkwaliteiten een aantal uitgangspunten opgesteld die ervoor zorgen dat cultuur-waarden beschermd blijven bij de ontwikkeling van de voorgestelde initiatieven.

Uitgangspunten cultuurhistorie binnen de vesting:

- 1 Gebouwen binnen de vesting sluiten aan op de authentieke ervaring van de militaire vesting: ruig, stoer, functioneel. Hierdoor blijft de nadruk op de historische context.

- 2 We beschermen de archeologische, cultureel-historische en monumentale belevingswaarden;
- 3 Volumes zijn bepaald op basis van gebouwen die er eerder gestaan hebben om zo de historische ontwikkeling en ruimtelijke verhoudingen toe te kunnen lichten en inzichtelijk te maken;
- 4 Nieuwe volumes spelen in op de ontwikkeling door de tijd en de betekenis van Slot Loevestein in de Nederlandse geschiedenis. Het nieuwe wachthuis wordt bijvoorbeeld zo open en transparant mogelijk om in te kunnen spelen op het tijdelijke karakter van de Verboden Kringen en behoud van de zichtlijnen;
- 5 Gebouwen worden in harmonie met de bestaande bebouwing herplaatst, waarbij wel duidelijk is dat deze anno nu gerealiseerd zijn;
- 6 Met de nieuwe toevoegingen blijven zichtlijnen visueel behouden.
- 7 De taludwallen blijven een opzichzelfstaand element, nieuwe elementen onderscheiden zich zichtbaar van de wallen.
- 8 Er worden geen historische gebouwen volledig gereconstrueerd, maar de historische uitgangspunten in materiaal, verhouding en schaal worden gebruikt in nieuwbouw;
- 9 In tegenstelling tot de historische gebouwen, worden de nieuwe gebouwen in afwerking aan de binnenkant anno nu vormgegeven, aansluitend bij de uitgangspunten van eenvoud en functionaliteit van de militaire vesting.

Uitgangspunten cultuurhistorie buiten de vesting (Munnikenland)

- 1 De nieuwe ontwikkelingen worden met respect voor rust, ruimte en duisternis ontworpen. De architectuur, oriëntatie, licht/donker worden slim toegepast in de vormgeving van de nieuwbouw; donker richting de kom, open en licht richting de entree;
- 2 De nieuwe gebouwen zorgen voor een benadrukking van het hoge droge dijkenlandschap;
- 3 Het groene karakter van de dijk gaat niet verloren;
- 4 De hedendaagse functies worden zoveel mogelijk geconcentreerd;
- 5 Het zicht op de fabriek wordt middels de nieuwbouw enigszins verminderd, om de totaalbeleving te verbeteren;
- 6 Door de nieuw geïntroduceerde parkeerplaats wordt autoverkeer eerder afgevangen en is er meer controle bij de ingang van het gebied. Dit creëert meer rust en minder verstoring van het natuurgebied in de kom en de vesting met het slot;
- 7 Goede bereikbaarheid in verband met de lastige en reeds drukke situatie rondom de afslag N322/Schouwendijk is een aandachtspunt voor verdere uitwerking;
- 8 In het plan is nu rekening gehouden met de schaal en maat van een rivier gebonden bedrijf, dus passend bij de omgeving.

HOOFDSTUK 10

PLANNING en vervolgstappen

Omdat de voorziene ontwikkelingen niet allemaal binnen de huidige kaders passen is het nodig om een nieuw omgevingsplan op te stellen. Wij vinden het noodzakelijk om samen met de stakeholders in het gebied op te trekken en gezamenlijk toe te werken naar het eindresultaat.

We willen veel energie en tijd steken in onderlinge afstemming, juist omdat we ervan overtuigd zijn dat we samen aan dit plan moeten bouwen om het succesvol te maken.

Om het omgevingsplan op te kunnen stellen, moet er ook nog aanvullend onderzoek gedaan worden naar een aantal milieukundige zaken op de voorziene ontwikkelplekken. Als deze onderzoeken zijn uitgevoerd en de plannen op de uitkomsten zijn afgestemd kan het omgevingsplan definitief opgesteld worden en kan verder gewerkt worden aan de uitwerking van de ontwikkelplannen op detailniveau. Op basis van definitieve ontwerpen kan een omgevingsvergunning worden aangevraagd, waarna de bouw kan starten.

- Wij zien de volgende processtappen voor ons:
- 1 Participatie om tot overeenstemming en een intentieovereenkomst te komen.
 - Participatie zal uiteraard tenminste doorlopen in de stappen 2 tot en met 4.
 - 2 Milieukundige onderzoeken in het kader van het nieuwe omgevingsplan.
 - 3 Opstellen omgevingsplan met bevoegd gezag.
 - 4 Goedkeuring omgevingsplan van het bevoegd gezag.
 - 5 Uitwerken ontwikkelplannen met een ontwerp en bouwteam.
 - 6 Vergunningsaanvraag voor de nieuwe ontwikkelingen.
 - 7 Bouw van de nieuwe ontwikkelingen.
 - 8 Integreren nieuw museumconcept in nieuwe ontwikkelingen.

De planning is gebaseerd op de verwachte bezoekersgroei van 150.000 bezoekers (2019) naar 300.000 jaarlijkse bezoekers over ca. tien jaar (2032) voor het hele gebied.

Vanuit deze bezoekersgroei is goed gekeken naar het gebruik van de bestaande gebouwen in de tussentijd. Zo wordt er zo efficiënt mogelijk met de ruimte omgegaan die er op dat moment is, zonder af te doen aan het museumconcept en de algehele beleving. De functies van de gebouwen zullen in de komende tien jaar dus tussentijds veranderen, totdat zij hun ‘eindbestemming’ krijgen. Hoe verder toegewerkt wordt naar de afronding, hoe definitiever de functies in de gebouwen zullen zijn. Dit geldt overigens alleen voor de gebouwen binnen de vesting.

“WE WILLEN
VEEL ENERGIE
EN TIJD STEKEN
IN ONDERLINGE
AFSTEMMING”

1. Vervolgstappen

Q2 en Q3: Draagvlak

- Op meerdere niveaus worden de stakeholders betrokken bij dit toekomstplan.
- Doel is steun te verkrijgen over het totale project.
- Gelijktijdig bilateraal overleg voeren met OCW (en Rijksvastgoedbedrijf) over financiering en voorwaarden.
- Opstellen van een intentieverklaring cq overeenkomst met overheden, benodigd voor uitbreiding van huidige functie(s).
- Verder uitwerken van het voorlopig schetsontwerp van de initiatieven.
- Afstemmen planologisch traject/ principe verzoek met de gemeente Zaltbommel.

Q4 2024 en Q1 2025:

Opstellen omgevingsplan

- Nader onderzoek (Archeologie, Bodem, Flora en Fauna, Natuurnetwerk Nederland en Stikstof in het kader van Natura2000 gebieden, Verkeer en Parkeren, Water/ rivierkunde, Niet gesprongen Explosieven, Ladder Duurzame verstedelijking (hotel, behoefte onderzoek).
- Mogelijke Milieu Effect Rapportage (MER).
- Vergunning aanvraag Genieloods en brug.
- Participatieproces.
- Verder werken aan schetsontwerp initiatieven.

Q2 2025: Vaststelling omgevingsplan

- Participatieproces afronden.
- Verder werken aan voorlopig ontwerp initiatieven.
- Verder werken aan Definitief ontwerp initiatieven (hoogwaardige architectonische ontwerpen).
- Omgevingsvergunning aanvragen.
- Verder werken aan Technisch ontwerp.
- Verder werken aan Uitvoeringsontwerp.

2025: Bouwvoorbereiding

- Omgevingsvergunning
- Bouwvoorbereiding

2026 – 2032: Invulling gebied volgens masterplan

2. Planning

In hoofdlijnen zien wij de volgende planning voor ons:

2023	2024	2025	2026
• Masterplan opstellen • Draagvlak stakeholders en omgeving • Vervolgonderzoeken • Vergunningsaanvraag toegangsbrug	• Masterplan presenteren • Intentieverklaring • Vergunningsaanvraag Genieloods • Start bouw en realisatie toegangsbrug • Opstellen omgevingsplan • Participatietraject • Verdere uitwerking plannen	• Realisatie aanlegsteiger • Vaststellen omgevingsplan • Omgevingsvergunning • Draagvlak omgeving • Verdere uitwerking plannen	• Start herinrichting museum • Start bouw Genieloods en wachthuisje
2027	2028	2029	2032
• Herinrichting museum gereed • Genieloods en Wachthuisje gereed • Start bouw Tuighuis en Brouwhuis • Start bouw Diaconie en turfschuur	• Tuighuis en Brouwhuis gereed • Diaconie en Turfschuur gereed • Start bouw bezoekerscentrum	• Bezoekerscentrum gereed • Start bouw Parkeerplaats • Parkeerplaats gereed • Start bouw Seizoensentree	• Afronding Masterplan • Plaatsing trebuchet en poldermolen

“WE HEBBEN
EEN LANGE
GESCHIEDENIS
ALS LAND EN
MET HET
WATER.”

NAWOORD

Nederland is wereldwijd bekend als deltaland dat voor een groot deel onder water ligt. Tegelijk zijn we in Nederland zo gewend om met het water te leven dat we er niet meer bij stil staan hoe bijzonder dit eigenlijk is.

We hebben een lange geschiedenis – als land en met het water. Op één eiland tussen de rivieren, waar Maas en Waal samen komen, daar is een bijzonder natuurgebied met een vesting, een fort van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie. In deze heksenketel van kolkend water en ruige, veranderlijke natuur ligt één van Nederlands bekendste middeleeuwse slot met een unieke militaire geschiedenis. Op authentieke wijze kom je hier in aanraking met cultuur, natuur en het rivierenlandschap.

We maken zichtbaar hoe moeilijk het leven was, hoe er gestreden is om wat je waard is, proberen te begrijpen waarom Nederland zo is ontstaan zoals het er nu is, inspireren met persoonlijke verhalen, ontdekken de natuur in het buitendijkse gebied, hoe de topografie gebruikt is om het land te verdedigen en daarmee werelderfgoed werd, we kijken naar het heden en onze samenleving, naar wat voor

ons veel waard is: vrede, vrijheid en recht. Hoe moeten we daar nu voor strijden en hoe beschermen we de natuur en het erfgoed voor toekomstige generaties?

Wie het Munnikenland en Loevestein serieus neemt, ziet dat dit plan de enige logische stap is om dit cultuurhistorische en landschappelijke erfgoed te borgen voor de toekomst. Het momentum is er. De grootste bedreiging is niets doen. Laten we dus niet niets doen, maar het juiste.

Stichting Rijksmuseum Slot Loevestein

Betrokken organisaties en personen

Masterplan 2024

- Stichting Boei
 - Rosan Pallada, ontwikkelingsmanager
 - John Holtrust-Westerbeek, ontwikkelingsmanager
- TPAHC
 - Liesbeth van Apeldoorn, directeur + architect
- de Firma Stek
 - Rosa Surachno, projectmanager
 - Amanda Houttuin, grafisch ontwerper

Daarnaast in nauwe afstemming

en consultatie met:

- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)
- Gemeente Zaltbommel en ODR
- Ministerie OCW/ Rijksvastgoedbedrijf
- Provincie Gelderland
- Waterschap Rivierenland
- College van Rijksadviseurs
- Rijkswaterstaat
- Staatsbosbeheer
- Provincie Zuid-Holland
- Provincie Noord-Brabant
- Gemeente Gorinchem
- Gemeente Altena
- Dunea
- Delgromij/K3
- Dorpskernen Brakel en Poederoijen
- Gemeente ZB, Gorinchem en Altena
- Natuurorganisaties
- Free Nature
- Capetron
- Bewoners Woudrichem
- Overige omwonenden

Businesscase 2024

- Stichting Boei
 - Rosan Pallada, ontwikkelingsmanager
 - John Holtrust-Westerbeek, ontwikkelingsmanager
 - Peter Bouwman, Bouwman Bestuur Toezicht en Advies (Governance)

Museumconcept 2023

- Schellekens Advies
 - Joep Schellekens, senior projectmanager
- Keulse Zaken
 - Nils van Keulen
- Studio Louter
 - Pepijn Wilbers, partner & general director
 - Barend Verheijen, partner & creative director
 - Josephine Timmers, projectmanager museumconcept
 - Lotte van der Molen, content designer

Programma van eisen bezoekerscentra 2023

- Crescenta
 - Nathalie Bockhoudt, projectmanager
- TPAHC
 - Liesbeth van Apeldoorn, directeur + architect
- Stichting Boei
 - Rosan Pallada, ontwikkelingsmanager
 - John Holtrust-Westerbeek, ontwikkelingsmanager
 - Peter Bouwman, Bouwman Bestuur Toezicht en Advies (Governance)

Gebiedsbiografie 2022

- Gelders Genootschap
 - Simon van den Berg, hoofd bedrijfsvoering
 - Sazya Zeefat, adviseur cultuurhistorie
 - Ferdinand van Hemmen, Landschapshistoricus

Effectenanalyse HIA / CHER 2022

- Land-ID
 - Loes van der Vegt, partner en integraal ontwerpleider
 - Michelle Leemkuil, landschapsarchitect

Mobiliteitsonderzoek 2022

- Aqualiner / Blue Amigo
 - Gerbrand Schutten, directeur
 - Onno Prujs en Cees Boots

Toeristische Ontwikkeling B2B

Slot Loevestein 2022

- Sybesma Travel Consulting
 - Pim Sybesma, adviseur Leisure & Trade Services

Archeologisch onderzoek 2022

- Archeologische Werkgroep Loevesteyn
 - Haro van Galen
- BAAC

Stakeholderanalyse 2020

- Witteveen + Bos
 - J.M. van der Vegte
 - M.J. Janssen MSc, constructeur

Haalbaarheidsstudie 2020

- TPAHC
 - Boudewijn van Langen, directeur + bouwhistoricus
- Witteveen + Bos
 - ing. D.R. van Eijk, adviseur ruimtelijke planning
 - M.J. Janssen MSc, constructeur
 - A. van Os BSc, stagiair
- Eelerwoude
 - ing. B. Velthuis, rentmeester + teamleider

BIJLAGENLIJST

Bijlagenlijst*

- Ontwerpuitgangspunten herbouw en transformatie in de vesting van Slot Loevestein 2023
- Businesscase 2023
- Museumconcept 2023
- Klimatiseringsonderzoek Slot Loevestein 2022
- Programma van eisen bezoekerscentra 2022
- Gebiedsbiografie 2023
- Effectenanalyse HIA / CHER 2022
- Mobiliteitsonderzoek 2022
- Toeristische Ontwikkeling B2B Slot Loevestein 2022
- Archeologisch onderzoek 2022
- Stakeholderanalyse 2020
- Haalbaarheidsstudie 2020
- Beleidsplan 2021 – 2024
- '20-puntenplan voor 2020'
- Ambitiestuk 2030
- Business Case Museale Herinrichting 2024
- Bomenbeheerplan 2020
- Meerjarenbegroting 2024 – 2032

* Bijlagen worden niet standaard meegestuurd met het hoofddocument maar zijn, wanneer gewenst, los op te vragen bij Stichting Rijksmuseum Slot Loevestein. Contactpersoon Annemarieke Cijssouw: annemariekecijssouw@slotloevestein.nl

Voetnoten

¹ Dit plan is o.a. gebaseerd op het eerste Ambitiestuk voor Slot Loevestein (2020), het Beleidsplan voor 2021-2024 en een haalbaarheidsstudie (Witteveen+Bos, Eelerwoude, TPAHG en Loevestein, 2020), aangevuld met recentere onderzoeken naar waarden en haalbaarheid. (p. 5)

² Hieronder vallen onder andere het vergroten van de toegankelijkheid voor publiek, het ten dienste staan van de samenleving en haar ontwikkeling, het verwerven, behouden, onderzoeken, presenteren, documenteren en het geven van bekendheid aan de materiële en immateriële getuigenissen van de mens en zijn omgeving, voor doeleinden van studie, educatie en genoeg – ICOM). (p. 8)

³ Uit de analyse die aan de Businesscase vooraf is gegaan in 2022, zie de Businesscase in de bijlage. (p. 8)

⁴ In 2019 heeft de directie van Slot Loevestein het Ambitiestuk 2030 opgeleverd. In verband met de coronajaren en voor goede aansluiting aan de beleidsperioden van OCW is de stip op de horizon op 2032 gezet. Op basis van het ambitiestuk zijn verdere stappen gezet in het concretiseren van de visie en het onderzoeken van mogelijkheden. Al deze visieonderdelen en onderzoeken worden in dit document samengevoegd tot één Masterplan. (p. 9)

⁵ Onder Interne huur wordt verstaan dat een bedrijfs-onderdeel zelf meebetaald aan onderhoud en financieringslasten van het gebouw dat in gebruik is, middels een percentage van de toe te schrijven inkomsten aan dat bedrijfsonderdeel. (p. 41)

⁶ UBO: Ultimate Beneficial Owner; de uiteindelijk belanghebbende en de partij die de uiteindelijke zeggenschap heeft (p. 46)

⁷ Nota Belvedere (p. 48)

CONCEPT Maart 2024

Colofon

Rijksmuseum Slot Loevestein

Inhoud

Rijksmuseum Slot Loevestein
en stichting BOEi

Opmaak & redactie

de Firma Stek